

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjandus ja kommunikatsioon

Greete Palmiste
Eesti veebitoimetuste töökultuuri mõju sisu usaldusväärsele
Bakalaureusetöö

Juhendaja: Marju Himma-Kadakas, MA

Tartu
2015

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Grete Palmiste

27.05.2015

SISUKORD

SISUKORD	3
1. SISSEJUHATUS	5
2. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	7
2.1 Ajakirjandus- ja töökultuuri defineerimine	7
2.2 Organisatsioonikultuur ja väärtused	8
2.3 Töökultuuri seosed sisu usaldusväärsusega	10
2.4 Toimetuse hierarhia ja rollide jaotus	13
2.5 Töökeskkond	14
2.6 Ajakirjanike autonoomia	16
2.7 Meedia(ettevõtete) võim ja roll ühiskonnas	17
2.7.1 Kriitilise poliitökonoomika vaatenurgast	18
2.7.2 Võrguühiskonna teooria vaatenurgast Castellsi põhjal	20
3. UURIMISMETOODIKA JA VALIM	23
3.1 Uurimismetoodika ja tööprotsessi kirjeldus	23
3.2 Valim	24
Veebitoimetuste profiilid	25
Intervjueeritavate profiilid	27
4. UURIMISKÜSIMUSED	28
5. TULEMUSED	29
5.1 Ajakirjandus- ja töökultuuri tunnused	29
5.1.1 Kognitiivne tasand	29
5.1.2 Teostuslik tasand	33
5.2 Organisatsioonikultuur ja rutiinid	38
5.2.1 Toimetusesisene reeglistik	38
5.2.2 Konkurents	41
5.2.3 Töö tegemise koht	43

5.2.3 Hofstede'i organisatsiooni iseloomu määratlus rahvuse eripärade kaudu	44
5.2.4 Toimetuste hierarhia ja vastutuse jagamine	47
6. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	52
6.1 Vastused uurimisküsimustele	52
7. KOKKUVÕTE	63
KASUTATUD KIRJANDUS	68
LISAD.....	70
Lisa 1. Süvaintervjuu kava.....	70

1. SISSEJUHATUS

Veebiajakirjandus on viimase 15 aastaga teinud läbi suure arengu, seda nii visuaalselt ja eri platvormidele (digilehed) arenedes kui ka sisuliselt (interaktiivsetest graafikutest veebi-TV saadeten). Peamiselt tasuta pakutav sisu on hõlmanud suure osa meediatarbijatest ning võitnud auditooriumi ka lehelugejate seast. Kuid mida suurem on auditoorium, seda laialdasemat mõju omavad toimetusest välja saadetud sõnumid ning seega võib järeldada, et veebiajakirjandus on suurim informatsiooni ja teabeväljade mõjutaja.

Selle uurimustöö põhieesmärk on kaardistada, millised on suuremate veebitoimetuste töökultuurid ning kuivõrd nad enam kui kümne aasta vältel paika on loksunud. Tugev organisatsiooni- ja töökultuur on üheks eelduseks sellele, et organisatsiooni liikmed end tööl hästi tunneks ja seeläbi ka tulemuslikumalt töötaks. Seega võib meediaettevõtte loodud sisu pidada indikaatoriks, mis peegeldab keskkonda, milles sisu loodi.

Iga kultuurile omane põhimõte või nüanss on kellegi määratud või kujundatud. Seda ka näiteks tööprotsesside paikapanemisel ja toimetusesiseste reeglite sätestamisel. Seepärast vaatan oma töös ka seda, kes on osalenud rutiinide loomises ja kuidas otsustatakse näiteks ressursside (aeg, raha) kasutamine. Sellest lähtuvalt püüan selgitada, kuidas jaotub pika protsessi (ressursside jagamisest uudisloo vormistamiseni) lõpuks vastutus loodud sisu eest.

Bakalaureusetöö on jätk minu 2015. aasta jaanuaris kaitstud seminaritööle “Eesti veebitoimetuste töökultuuri mõju sisu usaldusväärssusele”, kus panin paika teoreetilise raamistiku töökultuuri uurimiseks ning viisin läbi viis intervjuud Delfi, ERRi uudisteportaali ja Postimehe reporteritega. Bakalaureusetöös viisin läbi kuuenda intervjuu ERRi portaalide peatoimetajaga, täiendasin teoreetilist raamistikku ning esitlen nüüd saadud tulemusi.

Töö teoreetilises osas annan ülevaate töö- ja ajakirjanduskultuuri defineerimisest ja tunnustest, toon välja seosed organisatsioonikultuuri ja ettevõtte edukuse vahel ning laiendan

meediaettevõtete rolli ühiskondlikul tasandil kriitilise poliitökonoomika ja võrguühiskonna teooria võtmes.

Seejärel kirjeldan töös kasutatud uurimismetoodikat, iseloomustan ja analüüsin valimit. Töö teises pooles esitan kogutud empiirilise materjali analüüsi, mille abil vastan uurimusküsimustele ning millele hiljem diskussiooni osas kriitilisema vaate annan.

Soovin tänada oma juhendajat, kes töö valmimisse nõuannete ja soovituse näol suure panuse andis. Samuti tänan panustatud aja ja kaasamõtlemiss eest uuringus osalenuid.

2. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Teoreetilises osas annan ülevaate sellest, mida kätkeb endas ajakirjanduskultuuri mõiste, millised faktorid seda kõige enam mõjutavad. Ühtlasi toon välja ka varasemad veebiajakirjanduse töökultuuri puudutavad uuringud.

2.1 Ajakirjandus- ja töökultuuri defineerimine

Ajakirjanduskultuuri (*journalism culture*) defineerimise ja universaalse, rahvusvahelise mudeli väljatöötamisega on kõige suurema panuse andnud Thomas Hanitzsch, kes on koondanud erinevaid teooriad ajakirjanduskultuuri käsitluste kohta ning asunud seeläbi looma universaalset skeemi ajakirjanduskultuuri mõtestamiseks ja defineerimiseks.

Hanitzsch sedastas, et kultuuri teguriteks võib pidada aateid (*ideas*), töövõtteid (*practices*) ja loomingut (*artifacts*). Täpsemalt: ajakirjanduskultuur on manifest sellest, kuidas ajakirjanikud mõtlevad ja tegutsevad. Ajakirjanduskultuuri võib ka defineerida läbi konkreetse kogumi aadetest ja töövõtetest, mille abil ajakirjanikud nii teadlikult kui ka alateadlikult teostavad oma rolli ühiskonnas ja muudavad oma töö tähendusrikkaks nii endale kui ka teistele. (Hanitzsch, 2007)

Hanitzsch taandab ajakirjanduskultuuride uurimise uudiste tootmise vaatenurgast kolmele tasandile. Neist esimesel, kognitiivsel tasandil annab kultuur aluse sellele, kuidas toimetuses sündmusi uudisväärtuste vaatenurgast hinnatakse. Teisel ehk hindaval tasandil mängib kultuur juhtrolli ajakirjanike maailmavaatelistel ja ametialaste ideoloogiate mõtestamisel (nt rollide defineerimine ja objektiivse/uuriva ajakirjanduse põhimõtete ülevõtmine). Kolmanda tasandi nimetab Hanitzsch teostuslikuks. Sellel astmel väljendub kultuur selles, kuidas ajakirjanikud oma tööd teevad (nt reporteritöö eripärad, erinevate formaatide kasutamine).

Piirdun oma töös vaid toimetuseülesete reeglite ja kultuuri märgistamisega ning vaatlen neid tingimusi, mis reporteri isiklikust maailmavaatest kaugemale jäävad. Näiteks huvitab mind see,

kuidas ressursijaotusest lähtuvalt otsustatakse erinevate formaatide või vormistuselementide vahel. Seega koondan siin Hanitzschi töökultuuri mõiste alla kognitiivse ja teostusliku tasandi uurimise, mis peegeldavad organisatsiooni tasandit. Teise ehk hindava tasandi lisamine oleks kultuurinähtuste uurimisel kahtlemata oluline, kuid on eraldiseisev laialdane faktor, mida bakalaureusetöö mahtudes käsitleda ei jõua.

Organisatsiooni tasandil (ehk minu töö puhul kitsamalt toimetuse seisukohast) peegeldab ajakirjanduskultuur toimetusesisest väärtuste, eetikapõhimõtete, tööpraktikate ja harjumuste kogumit, millest ajakirjanikud oma töös juhinduvad. Seda võib tinglikult samastada ka toimetuse töökultuuriga (*newsroom culture*). Hanitzsch on eelmainitud faktoreid nimetanud ka kultuurisiseseks ideoloogiaks ning põhjendanud oma üldistust Deuze (2005, p 455, Hanitzsch 2007 järgi) sõnastusega, mis selgitab, et just ametialast ideoloogiat võib pidada kultuuriliseks tsemendiks, mis liidab ajakirjanikud kui ühe eriala esindajaid kokku ning aitab vormida vundamendi viljeletavale ajakirjanduse identiteedile.

2.2 Organisatsioonikultuur ja väärtused

Nagu eelpool mainitud, vaatan organisatsioonikultuuri osa oma töös veebitoimetuse keskselt. Varasemalt käsitlesin ajakirjanduskultuuri kui ametialaste väärtuste ja normide kogumit. Selles peatükis selgitan organisatsiooni ehk ettevõtte tasandilt tulevaid mõjureid, mis samuti töökohas (toimetuses) valitsevalt kultuuri ja seeläbi ja töö tegemist (ajakirjandusliku sisu loomist) mõjutavad.

Organisatsioonikultuuri uurijate seas on kõige levinum definitsioon, et kultuur on ühe grupi jagatud tähenduste, uskumuste, eelduste, mõistmiste, normide, väärtuste ja teadmiste kogum. Teisisõnu, kultuur asetab erinevad inimesed ühte raamistikku, mis väljendub sümbolite ja objektide (*artifacts*) ühises kasutamises, kuid ei pruugi olla alati ühiselt mõistetud. (Hatch, 2013: 159)

Modernistide tuntuim esindaja on hollandlane Geert Hofstede, kelle jaoks on organisatsiooni kultuur laiema kultuuride süsteemi subkultuur. 2001. aastal ilmus Hofstede'i käsitus, mil ta uuris, kuidas erinevad rahvused avaldavad mõju organisatsioonikultuurile ja milliseid väärtusi nad endas kannavad. Nende parameetrite hulka, mille abil rahvuste eripärast määrata, kuuluvad kaugus võimust (mil määral ollakse nõus ebaühtlase võimujaoituse, rikkuse ja prestiižiga), ebakindluse vältimine (mil määral maandavad kultuuri liikmed riske), individuaalsus vs kollektivistlik (kuivõrd on kultuuris eeldatud inimeste iseseisev tegutsemine), maskuliinsus vs feminiinsus (kuivõrd on ühiskonnas/kultuuris soorollid jaotatud) ning pikaajalisusele vs lühiajalisuse orienteeritus (suhtumine ökonoomsusse ja traditsioonidesse). (Hofstede, 2001)

Hofstede rõhutas, et tema rahvustepõhiste uuringu tulemusi ei tohiks üle kanda indiviidi tasandile. Schalom Schwartz, kes on tuntud eelkõige kui rahvusvaheliselt universaalse väärtustenimekirja väljatöötajana, asetas koos kolleegidega möödunud aastal oma uuringutulemused (Schwarz jt, 2010) Hofstede väärtuste parameetritele ning leidis, et väga suures osas on need kaks omavahel seotud ja seega võib jämedalt järeldada, et isiklikud omadused on nähtavad rahvust terviklikult vaadates, ning vastupidi.

Organisatsioonikultuuri vaatenurgast on tugev kultuur organisatsiooni edu aluseks. Paika settinud organisatsiooni eesmärgid, sihid ja kultuuriväärtused aitavad ettevõttel muutuvast väliskeskkonnas kohaneda (Denison, 1990; Hatch, 2014 kaudu), juhul kui kultuur ei toeta kohanemist, võib see hakata segama ettevõtte saavutusi. (Kotter & Heskett 1992, Hatch 2013 kaudu)

Mary Jo Hatch (2013: 259) sedastab, et sarnaselt ühiskonnaga, on ka organisatsioonides väikeste tööalaste ja mitteamtelike gruppide vahel võimuvõitlus, mis võib olla aktiivse mõttetöö ja lahenduste otsimise tõtu hoopis edasiviiv jõud. Niisamuti nähakse võimu teostamist organisatsiooni loomuliku osana. Modernistide hinnangul teostatakse võimu hierarhiliselt, et lahendada ettevõtte kuluefekteivsusega seotud probleeme. Kusjuures, autoriteedi (võimu haldaja) tekkimisel on eelduseks on selle mõlemapoolne aktsepteerimine. (Hatch, 2013: 262)

Meediaorganisatsioonide kultuurist ja toimetuse tööd mõjutavatest faktoritest annavad põhjaliku ülevaate Shoemaker ja Reese (1996). Nad alustavad ajakirjaniku individuaalsel tasandil ning liiguvad viimaks ühiskonnas üldistele sotsiaalsetele suundadele. Organisatsiooni mõju ajakirjanduslikule sisule väljendub autorite arvates nii organisatsiooni ülesehitusega loodud hierarhia ja jõujoonte, ettevõtte loomupäraste ehk ärieesmärkide ning erinevate ja samal ajal kattuvate rollide konfliktides, auditooriumi reaktsioonide, unustamata konkurentsi nii organisatsioonisesest üksuste (eriti turunduse ja nt uudistoimetuse) ja teiste sarnaste organisatsioonide vahel. (Shoemaker & Reese, 1996)

Näiteks on eelmainitud autorid rutiinide hulka liigitanud ka uudisväärtused, mis tagavad rutiinse mõttemustri sellest, milline teema on uudisväärtuslik või mitte. Erinevad uuringud näitavad aga, et uudisväärtuste või pehme/kõva uudise jaotuse põhjal langetavad reporterid otsuse uudise kajastusviisi üle enne, kui nad tegelikult sisusse süvenevad. Kõvad uudised on aga rutiinilt sellised, mis vajavad kiiremat kajastust, pehmetesse teemadesse lubab rutiin reporteril enam aega kulutada. Uudiskriteeriumide järgi uudise liigitamine paneb teinekord reporteri loo kirjutamiseks ennatlikult vaid neid fakte otsima, mis liigitatud uudisesse “sobivad”. (Tuchman 1973; Altheide, 1976; Shoemaker & Reese, 1996 järgi)

2.3 Töökultuuri seosed sisu usaldusväärusega

Mark Deuze (2001), üks suurimaid autoreid, kes on *online*-ajakirjandust uurinud alates veebi tekkimise aegadest. Juba 2001. aastal sõnastas ta ideaalse *online*-ajakirjanduse tüübi läbi ajakirjaniku tegutsemise. Deuze järgi erineb *online*-ajakirjandus traditsioonilisest ajakirjandusest eelkõige tehnoloogia tähtsuse ja kasutamise poolest. Ajakirjanik peab sealjuures suutma võtta vastu otsuseid, millises formaadis tema lugu kõige paremini esile tõuseks, peab arvestama ka auditooriumi tagasisidega ning suhtlema ja mõneti ka lugusid kohandama. Viimaks peab ajakirjanik oskama näha, kuidas üht lugu siduda teiste lugude, arhiivimaterjalide ning muude allikatega. Nõnda mängivad *online*-ajakirjanduses rolli järgmised märksõnad: operatiivsus, multimediaalsus, interaktiivsus ja hüpertextuaalsus. (Deuze, 2001)

Kaardistades kolme veebitoimetust Eestis, jõudis Gunnar Leheste (2012: 26–42) tulemusele, et veebiajakirjanike tööd mõjutavad eelkõige töökeskkond, *multitasking* ehk mitmete ülesannete üheaegne täitmine, nõuded lugude arvule, teemade sissevool toimetusse ja konkurents.

Pannes Gunnar Leheste tulemused Hanitzschi töökultuuri uurimise tasanditele, iseloomustab Eesti veebitoimetusi kognitiivsel tasandil (näiteks uudisväärtuste hindamise puhul) ajakirjaniku subjektiivne tajutav uudiste olulisuse kohta. Eelnev tähendab, et Leheste intervjuueeritavad tunnistasid, et järgivad info uudisväärtuse hindamisel pigem nn kõhutunnet kui kindlaid tunnuseid või mingit reeglistikku. Teisalt tõid Leheste responndid välja, et kajastatakse neid teemasid, mis loetavuse edetabelitest vaadatuna lugejatele korda lähevad.

Leheste ning ka näiteks Kase (2011) tööde põhjal võib loetavuse edetabelite lugemist pidada just veebiväljaannetele omaseks, sest taolist vahetut auditooriumi monitoorimist varasemalt nt lehelugejate ja raadiokuulajate huvide väljaselgitamiseks ilma põhjaliku uuringu ja analüüsita teha ei saanud. Kiirem info loetavuse kohta võimaldab veebiajakirjanduse tegijatel ka kiiremini reageerida.

Siinkohal ilmnevad aga puudus ja oht, mis tekivad sellest, kui toimetuses peetakse uudisväärtuslikumaks neid lugusid, mis on loetavuse tabelis kõrgematel kohtadel. Kiire reageerimine auditooriumi huvile tähendab, et analüüsile kulutatakse vähem aega. Edetabel ei pruugi alati peegeldada tõeliselt sisu poolest väärtustatud lugusid. Niisamuti võivad sotsiaalmeedias jagamise abil suure klikkide arvu koguda lood, millele pööratakse tähelepanu hoopis reporteri trüki- või faktivea tõttu. Seega ei ole auditooriumi monitoorimine ja selle põhjal uudiste olulisuse määramine alati kooskõlas ajakirjanike sisemise uudisväärtuste kompassiga ega tegelike uudiste sisuga.

Leheste intervjuueeritavad märkisid uudisteemade hulka ka nn kohustuslike teemade kajastamise. Sama tähelepaneku on teinud Karin Kase (2011), kes oma magistritöös kaardistas ajakirjanike valikuid uudisteemade seas, täpsemalt pressiteadete kajastust uudistena. Ta sedastas, et ajakirjanikud määravad tihti uudise väärtuslikkuse selle põhjal, kas konkurendid on sama teemat

juba kajastanud või mitte. (Kase, 2011) Ühtlasi on tegevajakirjanikud tõdenud, et osa lugusid ei pruugi ajakirjanike sõnul küll palju lugejaid kohale meelitada, kuid on ühiskonnas või riiklikul tasandil olulised kajastada. (Leheste, 2012) Ka konkurents ja nn sotsiaalne surve mõjutavad veebiajakirjaniku silmis uudise väärtuslikkust.

Oma ja muudest kanalitest tulnud lugude avaldamist ning selle mõju sisu iseloomule uuris Boczkowski (2004). Ta leiab, et vähene iseseisvus teemade valikus vähendab ajakirjaniku kriitilist mõtlemist. Samas rõhutab Boczkowski, et teistest allikatest lugude kopeerimine ja kriitilise analüüsi hääbumine ei ole alati otseses seoses, sest seda mõjutavad omakorda toimetusesisene kommunikatsioon ja seal välja kujunenud kultuur.

Harjumusi, mille põhjalt toimetuse liikmed (eriti reporterid) otsuseid laetavad nimetavad Shoemaker ja Reese (1996) rutiinideks. Nad selgitavad, et kõik sõnumid, mis toimetusest välja lähevad, on kui sümbolid, mis vormitakse vastavalt olukorrale. Rutiinid aitavad toimetustel ladusamalt tegeleda sarnaste olukordadega. Reaalsetes töösituatsioonides tehtav määrab vahetu töökeskkonna. („*The routines of media practice constitute the immediate environment of these media workers.*” (Shoemaker & Reese 1996:102)) Rutiine on oluline tähele panna, sest nad käituvad reaalsust edasi andes prillidena ning mõjutavad tegelikkuse kajastust.

Organisatsiooni vaatenurgast arendatakse rutiinid välja selleks, et protsesside toimumise ahel paika panna ning et kõik osalised teaksid täpselt, mis on nende roll; efektiivne ressursside jaotus põhineb süsteemsetel rutiinidel. Meediaväljaanded kujundavad rutiinid selleks, et kontrollida ettearvamatuid olukordi ja infot, mis päevas ette võib tulla. Reporteritele seatud ajapiiranguid võib samuti tõlgendada rutiinina, mis annab reporterile märku info otsingult selle töötlusele ümber lülitada. (Reese & Shoemaker, 1996)

Paradoksaalsel kombel ilmneb Leheste (2012) uuringust, et just vigade ennetamise ja parandamise aspektist on Eesti veebitoimetustes reegleid (rutiinid) puudu ning see on ka suurimaks puudujäägiks toimetuste töös.

2.4 Toimetuse hierarhia ja rollide jaotus

Võttes raamiks Reichi ja Hanitzschi kolmetasandilise süsteemi, saab hindaval tasandil Leheste (2012) andmete põhjal öelda, et veebitoimetustes ei ole reporteri ja toimetaja ametinimetused nii selgelt ära jaotatud kui paberlehes. See aga muudab veebiajakirjanikel raskemaks end ametialaselt defineerida. Tihti sai identifitseerimise aluseks võrdlus paberlehe ajakirjanikega, selle põhjal arvati, et veebiajakirjanikud on pigem toimetajad.

Ka Sue Robinson (2011) kaardistas toimetuse liikmete hierarhiaid ning leidis, et kui lehetoimetustes oleks struktuur justkui paigas, siis *online*-toimetusega muutuvast ühistoimetuses kaovad kindlad käskude jagamise liinid.

Niinimetatud vanema meedia (*legacy media*) toimetustes on paika loksunud väga selge rollide jaotus. On reporterid, kes tegelevad info kogumise ja töötlemisega ning on toimetajad, kes tegelevad teksti- ja faktivigade kontrolliga. Ajakirjaniku ja toimetaja ülesanded ei kattu. Veebireporterite töös on aga mõlemad eelmainitud rollid segunenud. Traditsioonilise toimetaja tööroll on veebiuudiste tootmise liinis puudu. Küll aga on *online*-toimetustes päevatoimetajad, kuid nemad jaotavad reporteritele tööülesandeid ning teha toimetuse tööst auditooriumi eelistuste kiiranalüüsi põhjal otsuseid. (Kase, 2011)

Tööülesannete jaotust ja selle mõju ajakirjanike sisulooale ilmestab Laurits Leima magistritöö (2014). Leima korraldas Tartu Ülikooli ajakirjandustudengitega veebitoimetuse simulatsiooni ning seejärel viis läbi kaks fookusgrupi intervjuud. Tudengitele anti ette reegleid, mida toimetuse töös jälgida: nad pidid iga kümne minuti tagant avaldama loo ning tunni jooksul katma kõik ette antud valdkonnad. Kogutud empiirilisest materjalist selgus, et katse läbiviijate seatud ajaraamistik aetas reporterid surve alla ning määratud graafikus püsimiseks oldi nõus loobuma näiteks lisaallikast ning jätma nõnda uudise tasakaalustamata.

Kombineerides enda kogutud materjali Gunnar Leheste seminari- ja bakalaureusetööde ning Eveliis Eegi magistritöö intervjuude-vaatlustega, sõnastas Leima, et ajasurve kasvades väheneb reporterite vastutustunne ja pigem seatakse prioriteediks lugu võimalikult kiirelt avaldada. Leima leidis, et kui veebitoimetusse tööle asuval ajakirjanikul on näiteks hea tehniline ettevalmistus, hääbuvad teadmised õige pea, kui reporterile ei anta võimalust neid kasutada. Samuti summeeris Leima uurimistöö tulemusena: “[...] kui lisada veebiajakirjanikele ajasurve, on lõpptulemusena mõni tema kasutatavatest oskustest suure tõenäosusega halvem, kui oleks olnud ajasurveta.” (Leima, 2014: 51)

Teostuslikul tasandil peavad Eesti veebiajakirjanikud Leheste andmete põhjal olema polüfunktsionaalsed ehk omama palju erinevaid oskusi. See tähendab, et edukaks tööks tuleb lisaks reporteritöö tegemisele ja kirjutamisele hakkama saada pildistamise ja videote tegemisega; samuti ise kaamera ees ladusa intervjueerimisega. Kõige selle õnnestumiseks peab ajakirjanik suutma kiirelt nii uudisteemade kui ka oskuste vahel ümber lülitada.

Leima, kaardistades ajakirjanike oskusi ja nende tegelikke rakendust, küsib: kas erinevate oskuste tähtsustamine ei ole mitte mõttetu, kui neid oskusi kiires töötempo täies väärtuses nii või teisiti kasutada ei saa; mida vähem oskust rakendatakse, seda kiiremini see taandareneb. (Leima, 2014: 52)

Kattuvate rollide puhul on kõige suurem konflikt toimetuses ilmselt peatoimetajal, kes peab ühelt poolt juhina vastama ettevõtte omanike ootustele, teisalt aga iga päev langetama otsuseid toimetuse vaatenurgast ja ajakirjanduslikest printsiipidest lähtuvalt. (Hardy, 2014)

2.5 Töökeskkond

Nagu mainitud, leidis Leheste, et töökeskkond mängib veebitoimetajate töös suurt rolli, kusjuures füüsilisel keskkonnal on otsene mõju ajakirjaniku tööle. Kuna *online*-toimetused on enamasti kujundatud avatud toimetustena, istuvad ajakirjanikud toimetajatega ühes ruumis ning kogu ala

on jaotatud lauaplokkideks. Leheste intervjuueeritavad kinnitasid, et avatud toimetus on üldiselt mugav ja töökultuuris positiivne nähtus – info liigub ehk kiiremini. Teisalt kritiseerisid reporterid avatud toimetuses tekkivat müra, mis teinekord keskendumist raskendab. (Leheste, 2012)

Piret Tali (2010) pani oma magistritöös kirja Eesti ajakirjanike töö iseloomu muutumise ajavahemikus 1988–2009. Ta toob töös välja Eesti toimetuste tööjaotuse/hierarhilise ülesehituse, toimetuste planeeringu, ajakirjanike autonoomsuse, toimetajate-reporterite töö erinevused. Tali sõnastab, et “avatud” toimetusi võib pidada ka toimetusesisese kontrolli ehk kvaliteedi filtrina. Seda kõike aga lehetoimetuste keskselt, sest Tali töö jääb aega, mil *online*- ja lehetoimetused veel nii tugevalt seotud polnud.

Veebitoimetuste ülesehituse kohta ning toimetajate (toimetuse) otsustusprotsessidest annab mõninga taustinfo ka Karin Kase (2011) magistritöö *online*-toimetuste ajakirjanduslikest praktikatest. Kase uuringutulemused kinnitasid, et veebiajakirjanike tööülesanded on sätestatud pigem hulga kui sisu põhjal – veebitoimetajatele on tihti ette antud kindel hulk nn uudisühikuid, mida nad avaldama peavad. Teine viis, millega tööhulka määratletakse, sõltub päevas toimunud sündmustest ning nendest ülevaate tegemisest. Sama tuleb välja Leima (2014) tööst, mil magistritöö tarbeks veebitoimetuse simulatsioonis reaalse loomiseks just need kaks näitajat põhinäitajateks seati.

Veebitoimetuse tööle avaldavate faktorite puhul peetakse oluliseks ka innovatsiooni ja tehnilist arengut. Steensen (2009) uuris, mis takistab ajakirjanikel olemast innovaatilisem, eriti kui neil on kasutada kõiksugu tehnoloogilised vahendid ning lugudele pole kehtestatud mahupiirangut. Ühe faktorina tõi ta esile trüki- ja veebitoimetuste suhte ehk liit-toimetuste hierarhia olemasolu. Ta jõuab järeldusele, et kuigi täpset nimekirja innovatsioonitakistajatest ei ole võimalik moodustada, takistab ebastabiilne toimetuse struktuur seda kindlasti.

2.6 Ajakirjanike autonoomia

Kuigi autonoomia uurimine ei ole minu töö keskne uurimisobjekt, ei saa ajakirjanduskultuuri uuringutes üle ega ümber ajakirjanike autonoomiast ehk tegevusvabaduse hindamisest. Reich ja Hanitzsch (2013) sõnastasid, et professionaalne autonoomia hindamiseks tuleks vaadata kahte aspekti. Esmalt väljendub autonoomia selles, kui iseseisvad on ajakirjanikud hindamaks ja otsustamaks, milliseid teemasid ja kuidas katta. Teiselt poolt määrab autonoomia ulatuse see, mil määral ajakirjanik oma loo toimetusfaasis kaasa rääkida saab.

See, millises keskkonnas ajakirjanikud töötavad, mõjutab otseselt nende tööd ja sisuloomet. (Reich & Hanitzsch, 2013) Autorite hinnangul on usaldusväärse sisu loomiseks vaja töökeskkonnal eelkõige toetada ajakirjanike autonoomsust. Reich ja Hanitzsch rõhutavad, et autonoomsust saab hinnata eelkõige sellest, kas ja kuidas ajakirjanikud selle olemasolu ise tunnetavad. Nende uuringu põhjal tunnevad toimetuse hierarhias kõrgemal positsioonil asuvad kogenud ajakirjanikud enda loodu üle otsustamises suuremat vabadust. Eraettevõtte meediakanalis tunnetatakse autonoomiat tugevamalt, kui riigikanalites; sarnane tendents esineb puhtakujulises demokraatias töötavate ja segaste režiimidega riikides tegutsevate ajakirjanike puhul.

Hanitzchi ja paljude teiste autorite rahvusvahelise ühisuuringu tulemusena selgus, et ajakirjaniku tööd mõjutavaid tegureid on kuus. Need on poliitilised, majanduslikud, professionaalsed, organisatsioonilised, protseduurilised/menetluslikud ja võrdlusgrupi mõjud. (Hanitzsch et al, 2010)

Jagan tegurid veebiajakirjandust silmas pidades omakorda otsesteks ja kaudseteks mõjuriteks.

Kaudsed:

- 1) poliitilised tegurid
- 2) võrdlusgrupp.

Poliitilisteks teguriteks loetakse siinkohal valitsuse ja poliitikute töö ning tsensuuri; võrdlusgrupi moodustavad konkurendid ja kolleegid teises meedias, auditoorium ning sõbrad-tuttavad.

Otsesed:

- 1) majanduslikud;
- 2) professionaalsed;
- 3) organisatsioonilised;
- 4) protseduurilised.

Majanduslike tegurite hulka kuuluvad ettevõtte kasumiootus, reklaamindus, turusurved ning auditooriumi uuringud. Organisatsiooniliste tegurite all mõistavad uurijad omanike, juhtimisstiili ning toimetuse tasandi otsuste langetamisi. Protseduurilised mõjud kätkevad endis uudiste kirjutamise alast rutiini, tähtaegu ning toimetuse ressursirohkust. Viimaks, professionaalne mõju avaldub professionaalsetes veendumustes, toimetusesisestes reeglites ning üldistest ajakirjandusreeglitest.

2.7 Meedia(ettevõtete) võim ja roll ühiskonnas

Kui seni olen vaadanud erinevaid teooriapunkte toimetusest ja kitsamalt reporteri tööst ja olukorrast lähtuvalt ning lisanud sellele organisatsioonikultuuri poole, siis nüüd vaatan toimetuse tööd ja valikuid laiemal, ühiskondlikul tasandil. Viimane tähendab, et annan järgmiste peatükkidega oma uurimusele laiema konteksti ja püüan selgitada, mis mõjutab toimetuse valikuid ning kuidas see avalikkusele saadetud sõnumitega ka ühiskonda mõjutada võib. Esmalt lähtun kriitilisest poliitökonoomikast ning seejärel kitsendan mõtteid võrguühiskonna teooria seostest meediaettevõtetes.

2.7.1 Kriitilise poliitökonoomika vaatenurgast

Meediaettevõtetki võib vaadata kui tootvat firmat. Sel juhul on organisatsiooni tasandist vaadatuna ettevõttes tehtud töö tulemus alati seotud kasutatavate ressurssidega ja võimusehetega. Võimu omab see, kes määrab, kuidas ja kui palju ressursse kasutatakse. Siinkohal võib meenutada ka lihtsat, kuid tüüpilist organisatsiooni tööd peegeldavat skeemi: on sisendid, mis suunatakse organisatsiooni töösse (tihti kujutatakse organisatsioon ja selles olevad tööetapid musta kastina) ning nende töötlemisel tuleb väljund. Musta kasti osa kujutab igale ettevõttele ainuomaseid töövõtteid, et optimeerida kulusid-tulusid ja leida soovitud tulemuse saavutamiseks võimalikult efektiivne sisendite (ressursside) komplekt.

Meediaettevõtete rahastamist ning ressursside haldamise ja juhtimisega tekkivaid seoseid ja tagajärgi analüüsib kriitilise poliitökonoomika teooria.

Meedia kontekstis uuritakse eelkõige seda, milliseid majanduslikke ja poliitilisi otsuseid meediaettevõttes langetatakse ning kuidas need otsused mõjutavad tootmist ja sõnumite ringlust. Lisaks on uurimisobjektiks see, mil moel meediaettevõtetes tehtud valikud mõjutavad sõnumeid tarbivate inimeste arusaamist; kuidas toimub kommunikatsiooniga seotud sümbolite ja materiaalsete ressursside jaotus. (Hardy, 2014: 9)

See tähendab, et näiteks peatoimetaja või meediaettevõtte juht on see, kes langetab otsuseid uue tehnika ostmiseks või ettevõtte laienemise/tegevuse vähendamise osas. Seeläbi omab ta võimu ka oma töötajate tegevuse üle, sest tema otsustest lähtub, millised ressursid on tema töötajatel. Kõige lihtsamalt öeldes: kui reporterile ei anta võimalust toimetusest välja minna (põhjendades seda liigsete transpordikuludega) või määratakse reporteri ajakasutuse tingimused (nt üks uudis tunnis), siis võib kindel olla, et avaldatud artiklid (ehk töö tulemus) on info- või loovusvaesem, kui juhul, mil ettevõtte suudab tehnoloogiliselt ajaga kaasas käia ning ka töötajate aega ja muid ressursse korraldada nii, et loovtöö tegijatel on oma töös rohkem vabadust.

Eraomandis meediaettevõtte tööd kujundavad ka kõige lihtsamad majandusseadused. Kriitilise poliitökonoomika ühe haru, neoliberaalide autorid vastanduvad selgelt põhimõttele, et vaid omanike võimusuhted mõjutavad toimetuse töö tulemit. (Hardy, 2014: 58) Neoliberaalid baseeruvad Adam Smithi teooriale ning väidavad, et meediafirmad tegutsevad kommunikatsioonimaailmas kui klassikalisel ettevõtete konkurentsiturul ning peavad edu saavutamiseks pakkuma seda, mida auditoorium ehk tarbija nõuab. Vabaturu toimimiseks ja täiusliku konkurentsi loomiseks ei tohi riik meediat kontrollida ning turul on eeldatavasti mitmekesiselt infot ja vabadus kommunikeerimiseks. (Hardy, 2014: 59)

Eelnev tähendab, et ajakirjandusorganisatsioon peab lisaks avalikkuse informeerimise silmas pidama ka seda, kuidas turul ellu jääda ja nõudlusele vastavalt käituda. Smithi ja neoklassikute turukäitumise teooriaga on kooskõlas ka varemmainitud toimetuste igapäevane loetavuse monitoorimine – jälgitakse, milliste teemade peale on nõudlus suurem.

Märkimist tasub ka McChesney sotsiaalse turu (*social market*) teooria, mille kohaselt peab arvestama meediat mõjutavate tugevate välismõjudega. Teooria saab lühidalt kokku võtta nii: kui turg soosib viletsat ajakirjandust, kannatab seeläbi kogu ühiskond, sest nõnda on kehvasti informeeritud ka need, kes ehk viletsat valikut ei pooldanud; (meediapoolse) kriitika puudumisel kannatab ka poliitilise valitsemise kvaliteet. Kui aga turg soosib suurepärase ajakirjandust, viib see lõpuks targa valitsemiseni ja seeläbi saavad hüvedest osa ka need, kes hea ajakirjanduse valikus ei osalenud. (McChesney 2003: 131, Hardy, 2014 järgi)

Hardy sõnastab, et uue meedia sünnil ja internetiajastul tuleb rääkida aga olulisest muutusest kriitilise poliitökonoomika käsitluses. Raamatu autori sõnul ei ole senine eelkõige korporatsioonikeskne kriitika ärihuvide poole kallutatud meediajuhtidest enam põhiline arutelupunkt ning senised seisukohad pole kaasaegse meedia puhul täpsed ega kohased. Nimelt peab arvestama, et uue meedia suhted ja kommunikatsioon on tunduvalt mitmekesisemad, iseseisvamad, avatumad ja ka kriitilisemad kui kunagi varem. (Hardy, 2014: 58)

Hardy sedastab, et kui varasemalt võisime tõesti rääkida ühesuunalistest võimusuhetest suunal meedia/ajakirjanikud → auditoorium, siis nüüd on võim läinud pigem tootjalt tarbijale. Viimane seostub selgelt ka sotsiaalse turu ja varem selgitatud veebiajakirjanduse monitoorimisega. Veebiajakirjanduses on selgelt võim lugejatel, kes veebis klikkides oma soovide ja eelistustest tootjale ehk toimetusele teada annavad. See omakorda seostub nn kolletava meedia hirmuga: toodetakse kõmulisi uudiseid ning tõsisemad arutelud jäävad ehk populaarsetest valikutest liialt kaugemale.

Hardy on kenasti võtnud kokku McNairi mõtte: “kiirelt laienenud infopakkumine ja lihtsustatud kättesaadavus on viinud selleni, et varem info-rikkalt eliidilt on võim nihkunud enam mitte nii info-vaesele massile. (2006: 199, Hardy 2014 järgi)

Lisaks on meediaettevõtetel vaja rinda pista ka hulga uute tegijatega. Kuna internet on võimaldanud oluliselt madalamate kuludega turule siseneda, võitlevad lugejate tähelepanu pärast ka arvukad blogid ja kodanikuajakirjanduse vormis nišiväljaanded. Nii võib väita, et meedia ainuvõim ei ole enam kitsalt konglomeraatide käes, vaid palju keerulisemate protsesside hallata. Arsenault’ (2012: 103, Hardy 2014 järgi) sõnul peitub võim kitsamalt võrgustike (*networks*) sõlmpunktide ühendusprotsessides.

2.7.2 Võrguühiskonna teooria vaatenurgast Castellsi põhjal

Võrguühiskonna teooria ja kaasaegse ühiskonna võimujaoitusest on põhjalikumalt kirjutanud Castells. Ta leiab sarnaselt Arsenaultiga, et võim on ühiskonnas teostatud võrgustike kaudu. Castells (2011) loetleb neli olukorda, mille läbi võimu rakendatakse. Need on:

- 1) võrgustamise võim (*networking power*) – võim on neil, kes kujundavad oma võrgustikuga üleilmsest võrku, mis haarab endasse ühiskonna, inimestegrupid ja ka need, kes otseselt üleilmsetesse võrgustikesse ei kuulu
- 2) võrgustiku võim (*network power*) – võim on neil, kes määravad võrgustiku osaks saamise reegleid

- 3) võrgustatud võim (*networked power*) – võim, mida ühes võrgustikus osalejad teineteise üle rakendavad; see on igas võrgustikus isesugune
- 4) võrgustiku loomise võim (*network-making power*) – võim on neil, kes loovad spetsiifilisi võrgustikke vastavalt endi huvidele ja väärtustele; võim on neil, kes ühendavad/vahetavad võrgusikke vastavalt võrgustikus domineerijate strateegilisele koostööle

Castells mõtestab võimu kui oskust/võimet kehtestada enda soove teiste üle, teiste huvidest tähtsamaks. Võim on aga loodud keerulistest suhetest ja võrgustike tööst ning neile, kes võimu saada ja hoida tahavad, on ka vastutöötajad ning konfliktid huvid, mis samuti võrgustikena toimivad. Võrguühiskonna teoorias on kommunikatsiooniprotsess kõigi võrgustike loomise aluseks ning võrgustike toimimise eelduseks on ühine mõtlemine ja kollektiivse mälu ja mõistmise olemasolu.

Castells selgitab, et võrgustike maailmas on oluline võime luua ja hoida võrgustikke töös ning ühtlasi viia kokku sarnaste eesmärkidega võrgustikke ja seeläbi luua strateegilised koostööpartnerlused. Niisiis, kui võim võib peituda võrgustikes endis, siis just need, kes võrgustikke ühendada suudavad ning neis orienteeruda saavad, omavad enim võimu – Castells nimetab need inimesed lülitajateks (*switchers*).

Meedia roll tuleb mängu näiteks erinevate võrgustike sõlmpunktides. Neis punktides tegutsevad inimesed, kes teavad nt poliitilise, majandusliku või meediavõrgustiku vajadusi ja eesmärke ning aitavad seeläbi kaasa põimunud sõnumite/diskursuste tekkimisele. Olgu aga sedastatud, et ühtainsat absoluutse võimu omajat ei ole olemas, samuti ei ole lülitajad defineeritavad kui võimueliit. Castells selgitab, et absoluutset võimu ei ole käputäie inimeste kätte koondunud seetõttu, et keegi ei suuda olla üheaegselt võrgustike ehitaja, haldaja ning sõlmpunktide ühendaja.

Kitsamalt meediaturgu vaadates, on võimustatud need, kes haldavad infot, oskavad seda suunata ning kelle juurest liigub info suuremahuliselt ka läbi. Ehk kõige lihtsamalt on ühelt poolt info suunajad PR-spetsialistid ja lobitöö tegijad ning teisalt meediaettevõtted, kes erinevaid kilde üles korjavad, väljaandes avaldamisega võimendavad ning sellega diskursuste tekkimisele ja ühise

mälu tekkimisele hoogu annavad. Võim peitub ka valikus: millist infot töödelda, millisele kontekst anda ning mis infovoos peatada.

Võrgustikuühiskonna tunnuseks on ka mitmekülsete kanalite ja neis liikuvate sõnumite – multimodaalse kommunikatsiooni olemasolu. Castells toob näite, et kui traditsiooniliselt arvatakse, et massimeedia teostab võimu seeläbi, et toodab sõnumeid vastavalt auditooriumile, mis ka nende endi ärihuve toetavad, siis multimeedia kommunikatsioonivõrgustikes on sõnumite jaotumine – seega ka mõju suunamine – peaaegu hoomamatu, standardiseerimata. Esile on kerkinud ka *self-communication*, mis muudab klassikaliste ajakirjanik-värvavahtide töö raskeks: kõik, mis läbi digimaailma Internetti jõuab, on piltlikult öelduna paisatud kogu maailma ette ja sealse info sorteerimine ja ühtse diskursuse suunamine tohutult keeruline.

3. UURIMISMETOODIKA JA VALIM

Järgneva annab ülevaate empiirilise materjali kogumise ja töötlemise põhimõtetest.

3.1 Uurimismetoodika ja tööprotsessi kirjeldus

Kuna kogusin suure osa empiirilist materjali (viis intervjuud) seminaritöö tegemisel, jäi bakalaureusetöö raames läbi viia veel vaid üks semistruktureeritud intervjuu ERRi ajakirjanikuga. Selles töös keskendusin aga eelkõige kogutud materjali analüüsimisele ja kombineerimisele Leheste (2012), Eegi (2013) ja Kase (2011) varemkogutud materjaliga.

Kvalitatiivsete semistruktureeritud süvaintervjuude valikut põhjendab see, et just süvaintervjuudes on võimalik vahetu vestluse vormis saada infot uuritava kohta vastavalt intervjuu kavale, kuid lisaks sellele pakub süvaintervjuu võimalust vastuste täpsustamiseks ja näidete küsimiseks; reaalne vestlus pakub tõlgendusvõimalusi, mida vaid kehakeel edasi annab.

Intervjuudega soovisin leida vastuseid üldisematele, toimetuste ülestele küsimustele. Süvaintervjuu võimaldab põhjalikke selgitusi ning annab seetõttu hea aluse üldistuste tegemiseks. (Laherand, 2008) Niisamuti on Laherand sõnastanud, et intervjuu sobib tundliku materjali kogumiseks ning intervjuusid analüüsides peab olema tagatud konfidentsiaalsus.

Viimase osas on Eesti meediamaaistikku analüüsides alati raskusi, sest kes vähegi valdkonna inimesi tunneb, see oskab profiilide põhjal responandid ka identifitseerida. Andmeid esitledes jätan siiski nimed varjatuks. ERRi portaalide peatoimetaja on teadlik ja nõus, et teda niivõrd täpselt defineerin.

Kindlasti on üheks semistruktureeritud intervjuu miinuseks see, et intervjuu läbiviijal on raske jääda täielikult objektiivseks, eeldustevabaks ning emotsioonidest kõigutamatuks. Panin materjali

analüüsides tähele, et nii mõnelgi korral esitasin küsimuse lähtuvalt intervjuu käigus tekkinud muljest või õhustikust, elasin intervjuueeritava mõttekäikudele isiklikult kaasa.

Samuti on märgata, et tihtipeale lasin jutuvoolul end intervjuukavast eemale kanda ning seetõttu ei ole kõigis intervjuudes 100-protsendiliselt samu küsimusi. See teeb aga omakorda analüüsimise raskemaks.

Intervjuukava koosnes neljast alaplokist: töökohustused ja ülesannete jaotus toimetuses (1), infotöötlemise protsess (2), töökeskkond (3) ja ajakirjaniku seotus organisatsiooniga (4). Esimeses kahes plokis esitasin intervjuueeritavatele ka dilemmaülesandeid, millele vastaja pidi lahenduse pakkuma enne selle ploki küsimustele vastamist. Selline meetod annab suurema tõenäosuse, et vastaja lähtub tavapärasest esmasest tegevusviisist ning vastus saab nii päriselule lähedasem. Intervjuud kestsid keskmiselt tund aega.

Seminaritööd planeerides ning empiirilise materjali kogumise meetodeid valides oli mul esmalt plaanis lisaks intervjuudele läbi viia ka vaatlused. Oleksin tahtnud olla kõigile responnantidele n-ö töövari, et reaalseid situatsiooni tähele panna ning märgata kolleegide suhtlusmaneere ja tajuda üldist õhustikku. Jõudsin teha ühe vaatluse Delfis, kuid kuna Postimehe toimetusse mind ei lubatud, ei teinud ma vaatlusi ka teiste responnantidega, sest tulemusi poleks saanud täielikult võrrelda.

Õnneks on vaatlusi teinud nii Leheste (2012) kui ka Kase (2011), kelle kirjeldustest samuti aimu saan. Lisaks olen ka ise erinevates toimetustes praktilal viibinud ning oskan Leheste ja Kase leide seetõttu ehk veidi paremini tõlgendada ja mõista.

3.2 Valim

Valimi koostamisel lähtusin sellest, et esindatud oleks nii staažikamaid kui ka vähemkogenumaid ajakirjanikke ning et valitseks sooline tasakaal. Intervjuus osalesid kaks Delfi, kaks Postimehe

ning üks ERRi veebiuudiste reporter ja ERRi portaalide peatoimetaja, kes oskas isikliku kogemuse põhjal vastata küsimustele ka reporteri seisukohast.

Kuna ERRi teised reporterid intervjuupalvetele ei vastanud, palusin uurimuses osaleda peatoimetajal. Juhi ametit oli ta intervjuu hetkeks pidanud kaks ja pool kuud, seega oskas ta osadele küsimustele vastata ka reporteri rollist.

Veebitoimetuste profiilid

Minu töö raames uuritud veebitoimetuste ülesehitus on küllaltki sarnane. Esiteks töötavad kõik avatud toimetustes, kus ühe rubriigi inimesed istuvad üksteisele lähedal. Levinud on ka see, et peatoimetaja ega toimetuste juhid ei ole reporteritest-toimetajatest eraldi kabinettides, vaid samas töömelu keskel.

Üldiselt on kõigi veebitoimetuste hierarhia ühetaoline: on reporterid, päevatoimetajad ning peatoimetaja/uudiste juht. Reporterid teevad klassikalist ajakirjanikutööd, lisaks ka toimetajatööd ja toodavad seega põhilise osa veebiväljaande sisust. Päevatoimetaja roll on silmas pidada möödunud päeval toimunut, jälgida jooksvaid sündmusi, meililisti ja lugude loetavust ning suunata selle põhjal toimetuse tööd, jagada teemasid, mis tunduvad kajastamisväärsed.

Uudistepäeva katmine on üles ehitatud vahetuseti, et hõlmata maksimaalselt suur osa ööpäevast (7–00). See, kuidas ja kas teemasid ka naaberrubriikide või toimetustega jagatakse, erineb veidi toimetuseti.

Postimees

Postimehe veebitoimetuse koosseis koosneb reporteritest, päevatoimetajatest (kes roteeruvalt ka reporteritena töötavad), esikülje toimetajast ning uudiste juhust. Selles ahelas on veel esikülje toimetaja ja mitme toimetuse peale ühine keeleteoimetaja.

Teemade jagamine saab alguse hommikul, mil päevatoimetaja kogub kokku pooleliolevad lood ning reporterite plaanid eesolevaks päevaks. Seejärel arutab ta teemasid lehetoimetusega ühisel koosolekul, kus pannakse paika kogu uudistoimetuse töö. Päevatoimetaja naaseb reporterite juurde, et jagada lõplikult ülesanded.

Delfi

Ka Delfi toimetus koosneb ametlikult reporteritest, päevatoimetajatest, tegevtoimetajast, uudistjuhist ja loovjuhist. Toimetusel ei ole keeleteimetajat. Intervjuudest selgub, et tavaliselt suhtlevad reporterid siiski kõige enam päevatoimetajatega, kohati jagab ülesandeid ja arutab sündmuste kulgu ka peatoimetaja.

Delfis ei ole veebitoimetuse tegijatel uudiste koosolekut. Küll aga käib peatoimetaja suurel erinevate toimetuste (k.a lehetoimetused) koosolekul. Eesti Päevalehe ja Delfi toimetuste vahel jagatakse teemasid jooksvalt, vastavalt sellele, millise iseloomuga lugu on.

Eesti Rahvusringhäälingu uudisteportaal (ERR)

ERRis on portaalide vastutavad toimetajad need, kes eeloleva päeva teemad kokku võtavad ning need hommikusel koosolekul peatoimetajaga läbi arutavad. Seejärel koostab portaalide peatoimetaja koos teleuudiste toimetusega kajastatavad sündmused, kus püütakse vältida teineteise dubleerimist.

Portaali peatoimetaja on ühtlasi ka arvamustoimetaja ning kord nädalas päevatoimetaja ja kord kuus reporteri rollis.

Intervjueeritavate profiilid

	Vanus	Sugu	Haridus	Töökoht	Amet	Tööstaaž
1. Postimehe ajakirjanik	26	Naine	MA ajakirjanduses	Postimees	Postimehe online'i Eesti uudiste päevatoimetaja ja reporter	5 aastat (PM – 2 a)
2. Postimehe ajakirjanik	41	Mees	Keskharidus	Postimees	Postimehe online'i Eesti uudiste päevatoimetaja (ja reporter)	20 aastat (PM – 1,5 a)
1. Delfi ajakirjanik	39	Naine	Kõrgharidus, klassiõpetaja	Delfi uudistetoimetuses	Reporter	18 aastat (Delfi – 4 a)
2. Delfi ajakirjanik	33	Mees	BA politoloogia	Delfi uudistetoimetuses	Reporter	Delfis 3 aastat
1. ERRi ajakirjanik	24	Naine	BA riigiteadustes	vabakutseline, hiljuti ERR	ERRi online uudiste toimetaja	1,5 aastat
2. ERRi ajakirjanik	43	Mees	Keskharidus, lõpetamata BA ajakirjanduses	ERRi portaalid	ERRi portaalide peatoimetaja	25 aastat (peatoimetajana 2,5 kuud)

Valimit võib kritiseerida selle väiksuse poolest – kuus responienti ei ole kindlasti piisav, et teha laiapõhjalisi järeldusi. Kuid arvestades juurde varasemate uuringute empiirilise materjali, võib öelda, et see on piisav tegemaks bakalaureusetöö mahus esmaseid järeldusi.

4. UURIMISKÜSIMUSED

1. Milline on Eesti veebitoimetustes valitsev töökultuur?

Selle küsimusega soovin kaardistada, millised väärtusi, norme ja professionaalseid tööharjumusi kannavad endas Eesti kolme suurema meediaettevõtte uudistetoimetused. Ühtlasi soovin teada saada, kas ja mil määral toimetused teineteisest erinevad ning milliseid ühiseid nimetajaid veebitoimetuste iseloomustamisel kasutada võiks.

2. Kuidas jaotub toimetuse siseselt vastutus avaldatud materjali kvaliteedi eest?

Leides vastuse küsimusele vastutuse jagamise kohta ning võrreldes seda ettevõtte võimuhierarhiaga, ilmneb, kes ja mil määral on ilmuvate artiklite kvaliteedis vastutav ja võiks olla suurim toimetuse loodava infovälja mõjutaja?

3. Millised töökorralduslikud tegurid mõjutavad veebiväljaande sisu?

5. TULEMUSED

Järgmistes alapeatükkides esitan uurimistulemused enda kogutud empiirilise materjali põhjal ning lähtuvalt töö alguses esitatud teoreetilisest raamistikust.

5.1 Ajakirjandus- ja töökultuuri tunnused

Hanitzchi (2007) järgi jaotades esitan tulemused kahel ajakirjanduskultuuride uudiste tootmise vaatenurgast uurimise tasandil: kognitiivsel ja teostuslikul tasandil.

5.1.1 Kognitiivne tasand

Minu kogutud empiirilise materjali põhjal saab väita, et ühest küljest mängib portaalis kajastatud teemade valikus rolli see, milliseid teemasid tajuvad reporterid uudisväärtuslikena ja mis tunduvad reporterite jaoks ühiskondlikult olulised teemad. Samuti jälgitakse pingsalt konkurentide tõstatatud teemasid.

Reporterite tööruutiini ja kajastuse valikutes mängib suurt rolli pidev otsuste kooskõlastamine päeva- või peatoimetajaga. Reporteritel on õigus ja huvi erinevaid teemasid katta, kuid ühe päeva lõikes määravad just päevatoimetaja valikud selle, kuidas ja millal erinevaid teemasid ja artikleid kuvatakse.

Huvitavaid märkusi kogus dilemmaülesanne, milles palusin selgitada, kuidas käitutakse, kui reporterile tundub, et tema nn ühiskondlikult tähtsasse kategooriasse kuuluv lugu ei saa piisavalt tähelepanu (dilemmaülesanne 3). Delfi reporter tunnistab, et tema innukus ja motiveeritus ei lange, kui mõned lood tähelepanuta jäävad. Ta tuletab nn “sahtlisse kirjutatud” lugude puhul meelde, kui nende ajakriitilisus läheneb, kuid ei nõrdi, kui mõni lugu avaldamata jääb.

“Ma isegi märkan mõnikord, et toimetaja ei pane seda lugu väljagi. /.../ Tegin alles hiljuti loo, mis rääkis sellest, et riigilõiv tõuseb ja see puudutab seemnete sertifitseerimist. Ei teagi, kaua seda hoitakse. Võimalik, et see jääbki avaldamata.” (Delfi reporter 1)

Võrreldes aga teiste toimetuste reporteritega võib oletada, et selles olukorras mängib suurt rolli ka enesekehtestamine ja reporteri iseloom, sest Postimehe ajakirjanik nentis, et võitleb oma loo eest kindlasti ja avaldamata jätmine ärritaks teda väga. Ajakirjanik ütles ka, et kuna esilehe toimetaja on ise ajakirjanik, ei tule seda sagedasti ette, et ühiskondlikult olulised lood tagaplaanile jääks. Seega võib aimata, et reporterid eeldavad päevatoimetajatelt küll nende lugude esiplaanile seadmist, aga eelkõige ajakirjanduskriitilist mõtlemist ja analüüsi, mis on tähtis ja mis mitte.

Dilemmaülesanne andis uue nüansi ka uudisühikute mõistes. Nimelt eelistatakse ühe uudise või teema raames teha pigem mitu väiksemat artiklit. Reporterid tõlgendavad seda kui ainuomasena – kõik infokillud, mis on teada ning kinnitatud, võib esitada artiklina. Erinevalt lehest, kus peaks nii konflikti mõlemad pooled kui ka artiklit puudutav lisainfo mahtuma ühe kirjatüki raamesse, ei tunne veebireporterid end selles osas piiratuna, vaid selgitati, et kuna nad töötavad veebis, ei oma aeg info kätte saamisel suurt tähtsust. Veebis kasutatakse julgelt ära “seotud artiklite” võimalust ehk viidatakse varasematele artiklitele samas teemas.

“[Põhilugu ja hiljem kätte saadud allika ütlused on] eraldi artiklid. Võib-olla ei ole see kõige lugejasõbralikum, aga see on väga online’ilik, siis tundub, et materjali on palju. Kui on vähegi aega, siis täiendaksin ka originaalartiklit ja viitaks sellele, et tegelikult artiklis on pikemalt infot ja täiendatud algartiklis oleks vaid kaks lauset. (ERRi reporter 1)

Huvitav on ka see, et näiteks Postimehes eristatakse uudisväärtuslikult, milline teema peaks saama lehe- ja milline veebikajastuse. Ehk uudisväärtuste põhjal ei mõeldaks vaid sellele, millises formaadis lugu esitada, vaid ka seda, millisel platvormil lugu esitada. Korruptsioonimaiguline probleemlugu on Postimehe reporteri sõnul näiteks pigem lehelugu, mida võiks pikemalt ja põhjalikult ette valmistada just ajalehes ilmuvaks artiklaks.

Seega võib siin järeldada, et kõvemad ja uuriva ajakirjanduse uudised liigitatakse oma olemuse tõttu lehelooks. Samas ajendaks konkurentsiolukord sama lugu avaldama esimest korda siiski

veebis. Lehte nähakse ka kui kompaktsemat versiooni veebist, kuhu kogutakse kokku päeva jooksul tehtud olulisemad artiklid. Delfi reporter selgitab teemadevahetust ühistoimetust sellega, et kuna lehetellijad on sisu eest maksnud, ootavad nad Eesti Päevalehest ka teistsugust sisu, kui tasuta Delfist. Niisiis on lisaks uudisväärtustele lehe-portaali sisu eristamise aluseks ka majanduslik kaalutlus: tasulist sisu tootes on lubatud ühe uudisühiku (lehe mõttes artikli) võtta veidi enam aega. Teisalt avati hiljuti ka Postimehel tasuline leht, Postimehe ajakirjanik aga tasuta-tasulise sisu iseloomu seosele viidata ei osanud.

Sest kui keegi saadab sulle mingid dokumendid, siis võib eeldada, et see on just Postimehele saadetud ja konkurentidel neid pabereid ei ole. /.../Kui on aga teada, et ka konkurendid saavad kohe jälile, on targem asi kohe veebi üles panna. (Postimehe reporter 2)

G.P.: Kuigi veebis oleks võrreldes lehega just rohkem ruumi asju pikemalt lahata, siis miks see lehelugu on?

See on vist traditsioon. Paberleht on ikkagi põhiline nägu, kuigi viimasel ajal hakkab see muutuma.

Kunagi oli levinud suhtumine, et paberleht on kvaliteetne ning veebi teevad lapsajakirjanikud ja sitanikerdised.

Viimasel ajal on see muutunud ja näiteks hiljuti tuli meile tasuline veeb, kuhu tahamegi pikemaid lugusid teha.

Aga pakun, et see lugu on paberlehe oma, leht paneb litaka ära ja siis saab online hakata teemat edasi arendama, tehes jätkulugusid ja lisakommentaare. (Postimehe reporter 2)

Postimehe näitel on pika ajalooga ajalehtede juurde tekkinud uudisportaalid siiski veel väiksema venna rollis. Kuigi tehakse uuenduslikke samme selle kallal, et veebireporterid kirjutaksid portaali pikemaid ja tõsisema sisuga lugusid, tundub lõplik tunnustus olevat ikkagi see, kui lugu ilmub ka lehes. Teisalt jällegi oodatakse lehes tugevat teemat alustades, et veeb seda jätkaks – see on aga pigem märk koostööst ja põimunud toimetused, kes töötavad ühise eesmärgi, hästi lahatud teema nimel. Seda, kust pärineb arvamus sellest, mis on lehelugu ja mida veebis kajastatakse, ei ole täpselt aru saada, resonantide vastuste põhjal võib aimata, et tegu on taaskord subjektiivse tunde või toimetuses tekkiva arutluse tulemusega.

Sarnaselt Postimehega, on n-ö naabertoimetustest sõltuv ERRi portaal, kellel läheb peatoimetaja sõnul hetkel suur võhm raadio- ja telelugude refereerimisele, olgugi et ta nõuab seda oma eelkäijaga võrreldes vähem. Tõsi, on teemasid, mis vajavad portaalis äramärgimist ja

edasiarendust, kuid suures jaos tuleb refereeringute kirjutamise aeg laenata oma lugude tegemise arvelt, nendib peatoimetaja. Mida enam tuleb istuda toimetuses ning jälgida teiste kanalite tööd, seda vähem aega jääb ka toimetusest väljas käimiseks, allikatega suhtlemiseks ja uute originaallugude leidmiseks.

Seda, et veeb oleks oma naabertoimetuste tegevusest niivõrd sõltuv, on omane just ERRile. Millele ajakirjanikud aega kulutavad, on selgelt ERRis toimetuse juhi otsustada, sest omalugude ning refereeringute vahetuse on kahe juhi ajal tunduvalt erinev. Tasub tähele panna, et kuigi praegune peatoimetaja tahab refereeringute tegemise oma töötajatelt teistele viia, ei ole ta seda seni teha suutnud. See viitab peatoimetaja arvates organisatsioonitasandi arusaamale, et portaali on kogu organisatsiooni toodangu peegel; otsusele, millest peatoimetajal jõud üle ei käi. Kuigi ERRi portaali on tegutsenud pea kümme aastat, nendib peatoimetaja, et esimestel aastatel tegi toimetust teosamme. Arvestades juurde tiheda peatoimetajate vahetuse võib arvata, et toimetusesisene kultuur ei ole veel paika loksunud ning ehk on seetõttu portaali enesekehtestamine teiste toimetuste seas puudulik.

Peatoimetaja ütles otse, et ERR näeb portaali üldise poliitika tasemel kui tugevalt arenevat ja tähtsust kasvatava meediumina, kuid seda vaid sõnades. Eelarves portaalile suuremaid summasid ei eraldata. Siinkohal tuleb tähelepanu tõmmata empiirilise materjali ja ülalmainitud poliitökonoomika teooria vahel. Ressursside jaotus on otsene eeldus organisatsiooni või selle osakonna arenguks. Kusjuures, vähema ressursiga on ka nt ERRi portaalil vähem võimalusi enda potentsiaali kasutamiseks ja ajakirjandusvõimu teostamiseks. Võimuhierarhia näib sel juhul toimivat vertikaalselt, ülalt alla, sest peatoimetaja öeldu põhjal ei jää muljet, et tal eelarve läbirääkimistel palju võimu oleks. Samas oli peatoimetaja intervjuueerimise hetkel ametis olnud vaid paar kuud, mistõttu ei ole ta ehk veel jõudnud toimetuse soove ja vajadusi organisatsiooni juhatusele edastanud. Kuid seda ei olnud teinud ka eelmised peatoimetajad.

ERRi näitel saab selgelt ilmestada ressursside jagamise kui võimuteostamise ja meediasisu mõjutamise vahel: olgugi, et juhid toetavad sõnaliselt portaali arengut, ei saa see toimuda enne

kui ka portaalile raha ei anta või kui ei osata korraldada iga üksuse (tele, raadio, portaali) tööd nõnda, et ta teisele lisakoormust ei tekita.

5.1.2 Teostuslik tasand

Lugude vormistamine ja uudisvoo stiili kujunemine

Üldiselt võib väita, et toimetustes on reeglid vaid lugude refereerimise või kirjutamise stiilide kohta. Delfi reporter teab peast väga täpselt näiteks pealkirja vormistamise reegleid, kuid ütleb, et need on pigem sätestatud selleks, et veebis oleks läbivalt ühtlane stiil ning need kanduvad edasi vaid “suulise pärandina”.

Palju on siiski jooksvalt otsustamist ja vastavalt olukorrale tegutsemist. Näiteks mõne ootamatu kuid olulise sündmuse (nn pommuudise) puhul jäetakse nii Delfis kui ka mujal hetkeks kõik muud tegemised kõrvale ning jagatakse tekkinud prioriteedi osas ülesanded. Sel puhul on enamasti peatoimetaja see, kes asju koordineerib.

ERRi reporter ja portalide peatoimetaja selgitavad mõlemad, et veebiväljaandel on meelelahutuslike lugude suhtes kindlad piirid, milliseid kirjutatakse ja avaldatakse. ERRi uudistevalikust jäävad välja seltskonnauudised. Küll aga võidaks kajastada mingisugust huvitavat fenomeni, mis on seotud mõne tuntud ühiskonnategelasega. Sarnaselt suhtub peatoimetaja ka nn kohustuslike teemade kajastamisse, mis ei pruugi suurel hulgal lugejaid kohale meelitada, kuid on see-eest suure mõjuga.

“Jah, me tunnetame toimetuses siiski teatud ühiskondlikku missiooni. Me ei saa päris võtta Rootsi lauast kõige maitsvamaid palu ja jätta kõike, mis tervislik ja kasulik, sinna vaagnatele.” (ERRi portalide peatoimetaja)

Eelmise peatoimetaja käe all töötanud ERRi reporter nendib, et kindlasti tuleks vältida pealkirjastamisel sensatsioonimaiku ja küsimärgi kasutamine on halb stiil. Klikihimusse ja väljakutsuvatesse pealkirjadesse suhtuti tema sõnul selge halvaksapanuga. Ta sõnastab ERRi stiili pigem tagasihoidlikuks, kuid väärlikaks. Olgugi et teemakäsitletus on võib-olla igavapoolne, on ta see-eest alati objektiivne ja täpne, selgitas reporter.

Uus peatoimetaja ütles aga, et loob teadlikult veidi vabama õhkkonna, sest olgugi, et ERRi portaal ei pea otseselt iga päev ärihuvidest lähtuvalt loetavusele mõtlema, summutab tema sõnul igav pealkiri ka muidu olulise ja hästi lahatud teema sootuks. Ühest küljest selgitas peatoimetaja, et igava pealkirjaga võib huvitav lugu jääda tähelepanuta. Teisalt võib siinkohal näha soovi võita mängulisemate pealkirjadega suurema auditooriumi huvi. ERRi näitel on näha, et just peatoimetaja meelsus, ühe stiili ja lähenemise eelistamine teisele on see, mis maalib “näo” ka kogu toimetusele ja suunab sealsete reporterite valikuid.

Uuendused tehnoloogias ja innovatiivsed töövõtted

Nagu juba eelpool mainitud, on Delfis reporterite töö ja uudislugude artikliteks formuleerimine seotud ühise toimetuseruumi paberlehe, Eesti Päevalehega. Siin selgitab Delfi reporter, et paberlehe ja veebi vaheline teemade vahetus baseerub põhiliselt sellel, millises formaadis tundub olevat lugu parim välja mängida. Ta lisas, et kuna Päevaleht on tasuline, tuleb neil ka erinevat sisu pakkuda ning rohkem iga lugu läbi mõelda. Seega langetatakse loo vormistamisel ja reporteritöö tegemisel valikuid vastavalt sellele, kas loo eest küsitakse raha või mitte. See on aga viide üsna tavalisele kuluefektiivsusele – enam lisandväärtust antakse sellele, millelt saab kõrgemat hinda küsida. Kuna Delfi on lugejatele tasuta, luuakse auditooriumile ka sisu vastavalt sellele, mis kulude-tulude arvestuses kahjumit ei tooda. Seda, kas taoline otsus on sisendatud toimetuse juhtide tasandil või mitte, minu andmetest ei järeldu. Kuid et reporter selle välja tuua oskab, näitab, et taoline mõtteviis on toimetuseülene ja kultuuri juurdunud.

Leheste (2012) bakalaureusetöö tulemuste seas oli ka ajakirjanike vajadus osata artikleid täiendada fotogaleriide, videote ja muu visuaalse materjaliga. Sarnased ootused reporteritele on ka nende tööandjatel – oskus orienteeruda erisuguses veebimaterjalis ja seda ka uudiste kirjutamise juures ära kasutada, nii sisuloo kui ka illustreerimise puhul. (Eek, 2013)

Sama sõnastas ka ERRi portaalide peatoimetaja minu tehtud intervjuus: “... *koolitame inimesi juurde ja püüame pikemas perspektiivis jõuda selleni, et iga toimetaja lihtne tööriist on loo juurde kohe graafik luua. Täna see paraku nii ei ole.*”

Minu läbiviidud intervjuudest ilmneb, et reporterid teavad ja tajuvad väga hästi, et veebiajakirjanduses eelistatakse ning toodetakse üha enam erikujundusega lugusid. Kõik reporterid mainisid intervjuudes aeg-ajalt, et just visuaalne materjal on ka see, mida lugejad neilt ootavad. Samuti toob Postimehe reporter välja, et nii ülemused kui ka auditoorium reageerivad kauemkujundatud lugude peale positiivselt, see aga on igati innustav.

“Toimetuses ikka bossid kiidavad, et jess, väga ilus ja kena. Aga seda on ka näha kommentaaridest või sellest, kui palju lugu Facebookist jagatakse. Kui on hästi õnnestunud interaktiivne kaart, siis see läheb peale inimestele.”
(Postimehe reporter 2)

Videote, galeriide ja graafikute loole lisamise võimalused on parimad Postimehe ja Delfi toimetustes. Delfi reporterid tunnistavad, et neil on administreerimissüsteemis (Admin) rohkemgi võimalusi, kui nad jõuaks ja oskaks ära kasutada. ERRi portaali reporter tunneb, et vajaks koolitust ja toimetuse üldiselt paremat tehnilist lahendust, kuid on tehniliste erilahenduste õppimisest huvitatud. Seni otsisid ERRi reporterid ise vabavaralisi graafikute tegemise programme.

Ühegi toimetuse liikmed ei ole läbinud põhjalikke koolitusi selle kohta, kuidas kasutada ära toimetuse loodud võimalusi, luua uusi kujunduslikke lahendusi. Postimehe reporterid osalesid hiljuti videotega seotud koolitusel ning Delfi reporteritele saadeti uue vabavaralise graafikute programmi kasutusjuhend. Tehniliste erilahenduste kasutamisest rääkides kasutati intervjuudes tihti ka sõna “lisapingutus”. ERRi reporter sõnas, et kuigi tehnilised lahendused on soositud, ei tunne ta, et talle nende teostamiseks piisavalt aega antaks.

Pean tunnistama, et see nõuab alati pühendumist ka tööväliselt. Esiteks kui hakkad seda õppima, siis võib arvata, et tööaeg venib pikemaks, olgugi, et koolitus on tööaja sees. Samal ajal tuleb mõned jooksvad asjad ikka ära teha. Ka siis, kui oled endale selgeks õppinud, võtab see rohkem aega. Ma ei tea kedagi, kes teeb kas või galeriisid või graafikuid ja ei peaks sellepärast kauem tööl olema. Praegu on see pigem lisapingutus ja ekstra asi, mida pead ise tahtma. (ERRi reporter 1)

Võib aimata, et ERRis on reporteritel tulevikus enam aega ja võimalusi uudiseid pikemalt vormistada, sest uus peatoimetaja näeb neid oskusi elementaarsetena ning kinnitab, et olenevalt juhtumist on õigustatud loole enam aega kulutada, sest just uue vaatenurga andmine – näiteks graafikutega – on see, mis kõikjal kajastatud uudisteema puhul toimetuses toimuma peaks.

Peab mainima, et Postimehe reporterid ei öelnud kumbki otseselt, et nad ajapuuduse tõttu vähe graafikuid-infogramme teevad. Küll aga liigitati see “tüütu” tegevuse alla. Samuti selgitati, et kuigi spetsiaalselt kujundatud lugude tegemine on meeltemööda, moodustavad nad kõigi avaldatud lugude seas väga väikese protsendi; samas ei peaks reporteri silmis neid ka rohkem olema. Delfi reporter tunnistas ka, et just rutiinne töö (saad teema → teed kõne allikale → vormistad info artikliks → paned pildi juurde → avaldad) muudab inimesed laisaks ning seepärast ei näe ka nende veebis palju erilise kujundusega lugusid. See, et reporterid taolisse rutiini lubatakse langeda näitab, et toimetuse kultuur peab rutiinset tegevust aktsepteeritavaks ning ka reporterid ise ei ole väga motiveeritud rutiini murdma. Teisalt võib see viidata kas sellele, et just taoline minimaalse infotöötamise rutiin on toetab reporterite tööd kõige paremini ehk rutiin aitab reporteritel kõige lihtsamalt toime tulla ette nähtud ülesannetega.

Teine Delfi reporter nendib, et tema kasutab tehnilisi võimalusi vaid juba äraõpitud mugavate lahenduste piires. Reporterid sõnul võetakse tööd lihtsustavad tehnilised uuendused omaks, kuid graafikuid ta väga tihti ei tee. Meelsasti kasutas ta võimalust tellida graafik toimetuse kujundusosakonna käest. Üldine trend järjest põhjalikuma kujundamise suunast tähendab tema sõnul “ümberõpet, tehnilist tööd, vähem mõtlemist ja rohkem toksimist”.

Samuti tundub minu kitsa valimi põhjal (ja ka ERRi reporteri hinnangul) olevat noorematel reporteritel rohkem indu, et tehnilisi oskusi omandada. Olgu see siis seetõttu, et nad ongi ainult arenenud veebis töötanud või tehniliste arendustega käsikäes kasvanud. Nii või teisiti: kui toimetuse töös eelistatakse seda, et reporter teeks pigem mitu lugu ühe põhjalikult multimeediaga täiustatud artiklile, siis on küllalt raske loota reporteritelt ka innovatsioonilist lähenemist. Sest nagu näitas Leima (2014) uuring, kasutatakse tehnilisi oskusi ajasurve all vähem.

Kui aga toimetuse juhid eeldavad töötajatelt mitmekesise sisu loomist (seda näitab järjest arenev administreerimissüsteem), kuid samal ajal nende koolitamisse panustada ei taha, on see samuti viide puudulikule ressursijuhtimisele ja ettevõtte tasandil prioriteetide seadmisel. Investeeritakse tehnikasse, kuid inimressurssi investeerimine näib eelkõige toimuvat läbi uute ja tehniliselt osavamate inimeste palkamise.

See, et reporterid on nõus kas või minimaalset lisapingutust tegema ilma juhtide reaalse toetuseta, iseseisva huvi põhjal võib viidata kahele erinevale nähtusele. Esiteks võib see näidata organisatsioonisiseseid norme (mida on näha nii Delfis kui ERRis), mille tõttu reporter tajub, et ta on väärtuslik töötaja, kui teeb oma ressurside arvelt lisapingutuse. Teisalt võib see hoopis viidata kultuurilisele eripärale: inimesed on nõus oma ajast ning ka tasumata lisapalga arvelt organisatsiooni hüvanguks töötama, sest tasuta töötamist (ehk vabatahtlikku lisapingutust) eeldatakse. Neile oletustele minu empiiriline materjal vastata ei aita. Küll aga võib lahendussuunale viidata hilisem Hofstede kultuuride mõtestamise peatükk.

Piiratud aja, oskuste ja tahtmise kõrval on veel üks oluline tegur, mille Delfi reporter esile toob: lugejate viibimine ühe artikli leheküljel. Tema mõttekäigu kohaselt ei ole ka seetõttu ressurside kasutamise kohalt (reporteri aeg ja energia) alati mõttekas loo kallal liialt vaeva näha – inimesed ei viibi artiklite juures nii kaua, et nad seda infot ka omandada jõuaks.

“Delfis loetakse üht lugu keskmiselt üks minut (väga harvadel juhtudel kaks minutit), seega sellel lehel viibimise aeg ei ole kuigi pikk. Selle lühikese aja jooksul, mida inimesed kulutavad, ei ole väga ratsionaalne teha aeganõudvat lugu. Seda võib teha siis, kui lugu on oluline ka sõnumi poolest või kui teema on endale tähtis.” (Delfi reporter 2)

Teisalt tundub siin olevat loogikaviga, sest eelpool tõin välja reporterite seisukoha, et lugejad hindavad kõrgelt kaunist kujundust ja teistest erinevat lahendust. Seega, kuigi Delfi reporter väidab, et inimesed viibivad ühe artiklileheküljel vaid ühe minuti võib olla hoopis seetõttu, et minimaalselt vormistatud ja vaid ühe infokilluga lühiartiklid ei paku lugejale rohkem väärtust, miks lehele kauemaks jääda. Kuna lugeja viibib ühes artiklis väikest aega, näevad toimetused, et hea võimalus teda kauem portaalis hoida ja harjutada portaalis sisu lugema, on toota võimalikult

kiiresti palju uut infot. Kusjuures kiire tempo juures jääb endiselt realiseerimata veebi täielik potentsiaal videote, graafikute ja muu lisamisega lugudele, sellega on käima lükatud nõiaring.

5.2 Organisatsioonikultuur ja rutiinid

5.2.1 Toimetusesisene reeglistik

Ei ERRi, Postimehe ega ka Delfi reporterid tunnista intervjuudes, et neil oleks toimetuses kirjutatud reeglistikku, mis sätestaks, kui kiiresti lood avaldama peaks, mitu ühe tööpäeva jooksul valmida võiks või kui palju aega võib loo tegemisele kulutada. Samuti selgub Gunnar Leheste empiirilisest materjalist, et just taolised “tunded, et nii peab tegema” ja kirjutamata reeglid on need, mis toimetusesisest õhustikku ja seeläbi ka tööd enim mõjutavad. Leheste responendid aga avaldasid, et nad peavad päevas avaldama kindla arvu lugusid. Eelmainitud kirjutamata reegleid võib mõista ka kui Shoemakeri ja Reese'i rutiinidena, mis aitavad töö ja ootamatute olukordadega sujuvamalt toime tulla.

Näiteks võib kiirustamine tunduda rutiinina ka juhul, kui toimetuses on tööl liiga vähe inimesi – juhtkonna või “üldise tunde” ja päevatoimetaja hinnangute põhjal tuleb aga kajastada mitmeid teemasid, seega püüavad reporterid teha ühe perioodi jooksul võimalikult mitu ühikut uudiseid, et uudisvoos olevad teemad kajastatud saaks.

“Kuna see ei ole tehniliselt nii käpas, siis see võtab rohkem aega ja kui toimetuses on parasjagu kiireid uudiseid palju ja inimesi vähe, siis ei saa ühe uudise peale nii palju aega kulutada. Tuleb kaaluda, kas see lisandväärtus, mis ühest graafikust tuleb, on seda kulutatud aega väärt. Võib-olla saab sama asja öelda ära ka sõnadega.” (Delfi reporter 1)

Delfi reporteri tunnistatu viitab taaskord sellele, et tööandjad ei panusta reporteritesse kui organisatsiooni inimressurssi sedavõrd, et töötajad tunneksid end mugavalt end arendades ja uusi oskusi omandades ning neid kasutades. Sest juhul kui töötajale ei anta aega uue oskuse harjutamiseks, ei saa toimuda ka arengut. Olgugi, et füüsiliselt on uuenduslikud vahendid olemas, on nende kasutamine töötajale ebamugav ja tundub takistusena, sest neile tundub, et töö eesmärk

on kiirus ja koheesus, mitte areng. Seetõttu langetakse tagasi tuttavasse ja mugavasse vanasse lahendusse.

Siinkohal võib viidata ressursijuhtimisele ja võimuteostamisele ning tehes järgnevaid jämedaid järeldusi, Juhul, kui võimu (toimetuses suuremat sõnaõigust) omaja organisatsioonis ei suuna ressursse arengusse, annab ta sellega märku, et areng ei ole talle prioriteet ega organisatsioonis tähtsustatud. Seetõttu ei ole ka töötajad innustunud iseseisvalt uusi oskusi omandama, sest neile ei tundu, et see kõrgelt hinnatud või prioriteetne oleks.

Ehk täpsemalt: kui reporterid peavad oluliseks teistest eristumist (tehniliste erilahenduste, uudset kujundatud artiklite näol), infole lisandväärtuse andmist, kuid tegelikkuses ajendab neid “kõhutunne” toimetuse eelistustest kiirustamise vallas, siis tekib ilmselge konflikt. Toimetuste organisatsioonikultuur ei toeta just neid väärtusi, mis nn toodangu kvaliteeti tõsta võiks, sest nagu sõnastas Leima: ajasurve mõjub tulemile negatiivselt. Seda nentisid ka Delfi reporterid: graafikute, tabeli ja muu tekstile lisanduva tegemise suhtes peab alati enne kaalutlema, kas kulutatud aeg on ikka seda tulemit väärt või mitte.

Kaalutlemine ja otsuse vastu võtmine langeb suures osas reporteri õlule. Kuid teades, kuivõrd tihedalt suhtlevad reporterid päevatoimetajatega, võib arvata, et otsustusprotsessis osaleb ka viimane. Seega saab päevatoimetaja olla otseselt määraja, kes kujundab reporteri tööruutina ja igapäevaste otsustega ka toimetusesisest kultuuri.

Mõistagi ei ole siinkohal eelduseks, et iga veebis avaldatud artikkel peaks sisaldama graafilist materjali. Kuid ka see, et juhtkond sunnib reportereid töötama minimaalse võimaliku töötajaskonnaga, mõjub reporteritele väsitavalt. Delfi reporter selgitas, et tööle on palgatud ning graafikutesse tööle pandud inimesed arvestusega, et kõik on tööl. Haiguste perioodil aga lasub vähenenud ja asendajateta toimetuse liikmetele tavalisest mitmekordne koormus.

Ettevõtte tasandilt vaadatuna on ehk tehtud efektiivne valik: palgatud on piisavalt inimesi, et reporterite koormus ebainimlik poleks, kuid on jäetud arvestamata võimalike puudumistega.

Töö maht ei ole aga *online*-meedias piiratud, sest võrreldes lehega ei ole päeva lõpus trükkimineku tähtaega. Uuendada, täiendada, uusi teemasid tõstatada on võimalik ööpäevaringselt, seega lasub koormuse reguleerimise vastutus eelkõige reporterile. Siit edasi jaguneb koormus ka vastavalt reporteri iseloomule: kes rohkem kanda suudab, sellele ka ülesandeid jagatakse.

Kõige reljeefsem erinevus ilmnes Delfi reporterite vahel. Neist esimene võtab kindlasti aja lõunapausideks ja läheb üldiselt kella järgi tööpäeva lõppedes ära. Teine tunnistas, et tunneb süümepiinu, kui magab allika kõne lõunapausi tõttu maha. Tihtipeale ei jäägi tal aega kaheksatunnise tööpäeva jooksul korralikult süüa. Töötajate väiksele hulgale viitas ka ERRi reporter, kes nädalavahetusegi üksi kogu portaali sisu eest vastutas.

Et eelkirjeldatud olukord tekkida on saanud, suunab tähelepanu juhtimiskultuurile: lepitakse minimaalse võimalikuga (viis reporterit tööl saavad veel hakkama), hoitakse kokku kulusid, kuid ei arvestata sealjuures, et iga tehtud või tegemata valik avaldab otsesest mõju reporterite tehtud tööle ja seeläbi avalikule inforuumile. Juht peaks olema see, kes vastutab, et reporteritevaheline koormus oleks võrdselt jaotunud, sest nagu Delfi näitest võib järeldada, nõrgemad jäävad alla ning kohusetundlikumad ei pruugi enda eest alati seista, olgugi, et nad teavad, et endale liiga teevad.

Toimetusesisene meelsus on midagi, mida ka teiste väljaannete reporterid tähtsustavad. Nii Postimehes kui ka Delfis usutakse, et meeldivad kolleegid mängivad eduka töö tegemisel tähtsat rolli. Delfi reporter räägib, et süsteem, kus üks alustab mingit lugu, teine lõpetab ja kolmas täiendab, saab toimida vaid seetõttu, et teineteist usaldatakse, austatakse ning nii on ühise vastutusega jagatud ka kiitus.

“See on selline töökorraldus. Kollektiivne vastutus ja kollektiivne tegutsemine – selles on teatud mõttes sünergia ja üht-teist saame ka päevatoimetaja kraesse lükata, et tema justkui on kõrgemal positsioonil kui meie.

G. P: Võib see olla tingitud hästiklappivatest inimestest või sellest, et juhtkond teid kuidagi innustab? Pigem siis sellest, et on hästiklappivad ja mõistvad inimesed on kokku saanud. Meie hulgas ei ole karjeriste. Aga samas ei usu ma, et mingisuguseid isiksuse teste enne töölevõttu tehakse – see on ilmselt juhus.” (Delfi reporter 1)

Lisaks heale läbisaamine kolleegidega peavad reporterid oluliseks ka toimetuse juhtkonna toetust. Postimehe reporteri sõnul loob tööks mõnusat atmosfääri ka teadmine, et otsene ülemus näeb ja hindab reporteri igapäevast tööd. Reporterid ootavad juhtkonnalt oma tööle hinnangut – olgu töö käigus nõuande küsimisega või hästiõnnestunud loo puhul kiitusega.

“Olen töötanud kahes erinevas väljaandes ja mulle meeldib, et siin on väga avatud keskkond ning võid arvamust avaldada ka teise inimese loo kohta. Ausus on siin väga oluline ja ka väljendusvabadus.

/.../

Jah, arvan küll [,et juhtkonna otsused on mõnusa õhustiku tekkimisel määravad]. Esiteks on see, kuidas inimesed toimetuses istuvad. Minu ülemus ei istu kuskil kabinetis, vaid mu laua vastas. Ta diskuteerib minuga ja olgugi, et ta on peatoimetaja asetäitja, on ta samuti asjas sees ning oskab kommenteerida, kuidas asju paremini teha. Ja ka kiita, kui lugu on hea. Vahetu kontakt ülemusega on oluline. Meil on ju ka eraldi juhtkond (Eesti Meedia juhatus – G.P), kellega me keegi väga ei suhtle. Nende otsused mõjutavad pigem finantsilisi võimalusi.

Pigem on sisujuht see, kes atmosfääri loob.” (Postimehe reporter 1)

5.2.2 Konkurents

Nagu mainitud, sedastasid Leheste ja Kase oma uurimustes, et suur osa veebitoimetuste uudistest tuleb konkurentidelt. Sama kinnitasid ka minu responendid.

Postimehe reporter leiab, et kui konkurentidel on kajastamist väärt teema juba ilmunud, ei tasu erilise kujundusega enam vaeva näha, vaid info kiirelt välja panna. See tundub olevat justkui põhimõtte pärast, et konkreetne teema on hetkel ajakirjanduses kohustuslik teema ja peab ka omas portaalis kajastatud olema. Taoline suhtumine valitses ERRi reporteri sõnul ka tema toimetuses, kuigi sõltus suuresti just juhi survest; erilised kujundused on tema arvates siinkohal aga tähtsad, sest aitavad ühe toimetuse kajastust teisest eristada. Reaalses olukorras oodati temalt aga kiiret refereeringut ning hiljem võis samal teemal teistsugust vaatenurka otsida.

Mul on tunne, et lugejad ei panegi seda niivõrd tähele, kes esimesena info üles paneb, aga kolleegid ja juhtkond väärtustavad seda. Seepärast paneksin info sellest, et asi toimus, kohe välja ja hiljem näeksin materjaliga vaeva, et see oleks midagi, mida teistel ei ole. (ERRi reporter)

ERRi portaalide peatoimetaja arvates on originaaluudiste konkurentsiolukord Eesti meediamaaastikul tihti ületähtsustatud. Kuluvad vaid mõned minutid, enne kui ühe portaali originaallugu on ka juba teistes refereeringuna esindatud. Seega *online*'i puhul, kus on puuduvad klassikalises mõttes tähtjad, tuleks toimetustel just uue vaatenurga ja täpsema info esitlemise pärast võistelda.

Peatoimetaja toob näite Edgar Savisaare haigestumisest ja möönab, et tema haiglasse sattumisest kuulsid nad konkurentidega samaaegselt, kuid kuna info oli delikaatne ning midagi kindlat diagnoosi kohta ei saanud väita, otsustas portaal kajastusega oodata. Järgmisel päeval tuli tal juhtkonnale selgitada, miks ERRi portaal sama kiirelt infot ei väljastanud, kui konkurendid. Tema mõttekäiguga, et ERR kui rahvusringhääling on oma olemuselt siiski veidi kaalutletuma ajakirjanduse esindaja, mis ei lähe alati emotsiooni- ja sensatsioonipõhise “toimetusesisese erutusega” kaasa ning kaalub, kas infolt “vaht” (ehk ilustatud tekst) ümbert võttes on uudisel tuuma. See, millal näiteks partei esimehe tervisega seotud lood ka rahvusringhäälingus võiks avaldada, on peatoimetaja sõnul päevatoimetaja või vastutava toimetaja seesmise veendumuse küsimus. Ta ütleb, et taolistes olukordades on toimetuses arutelu sellest, millise suuna peaks portaal võtma, mis oleks sobiv.

Praegune konkurentsiolukorra lahendamine on esimeses järgus siiski just refereeringute poole kaldu. Taoline konkurentide järgi tegutsemine viitab, et toimetusesisesed normid ei lähtu vaid kitsalt organisatsioonis paikapandust, vaid sõltuvad ka sellest, kuidas konkurendid tegutsevad. Siinkohal on aga konkurentidelt üle võetav väärtus kiirus, mitte kvaliteet. Ilmneb aga, et enam võistlevad teineteisega erameedia väljaanded ning see võib olla üks näide sellest, kuidas ajakirjandusliku sisuga püütakse ettevõtte väärtust tõsta. Väärtus ise seisneb aga selles, kellel oli info esimesena käes ning kes suutis selle esimesena uudislooks formuleerida.

5.2.3 Töö tegemise koht

Reporterite looming sõltub suuresti ka sellest, kui palju nad toimetuses viibivad ja kui palju toimetusest väljas käivad. Seda võib järeldada pea-aegu kõigi reporterite vastustest. Kusjuures, toimetusest väljast käimist pidasid oluliseks eelkõige naised, kes laususid, et keskkonnavaheetus mõjub mõtetele värskendavalt ja tõstab töömotivatsiooni. Viimast seetõttu, et vahetu suhtlus allikatega annab rikkalikumat ajakirjanduslikku materjali ning uusi ideid järgmiste lugude jaoks. Alahinnata ei saa ka füüsilise liikumise tähtsust.

Seda, kes ja kas toimetusest väljas saab käia, määravad esiteks päevasündmused, teiseks inimeste arv toimetuses ning päevatoimetaja tehtud tööjaotus. Seega, kui tööl on vähem inimesi, kui plaanis ning päevatoimetaja näeb, et katta tuleks suurem hulk teemasid, peab reporter leppima sündmuse pressiteatega ning seda refereerides uudise vormima. Palju kasutatakse ka korrespondente ja fotograafe esmaste allikatena sündmuskohal.

“Kui on kiire aeg ja vaid kaks inimest tööl, siis pigem ei hakkagi konverentsile minema ja tuleb prioriteedid üle vaadata.” (Postimehe reporter 2)

Eelnevast saab järeldada, et prioriteediks peetakse päeva jooksul toimuvate sündmuste kajastamine ja seda võimalikult ajakokkuhoidlikult ning erinevatelt teemadelt. Ilmneb, et see, mis ajakirjanikele motivatsiooni ja mõtteainet pakkuv suhtlus allikatega, kipub olema pigem harvaesinev ja luksusena mõistetav. ERRi portaalide peatoimetaja, reporter ja Delfi reporterid tunnistavad, et eelkõige jääb toimetusesevälist tööd Eesti uudiste osakonnas just väheste inimeste pärast.

Eveliis Eegi töös ütles Delfi peatoimetaja, et reporteri kõige olulisem oskus on info meisterlik vormistamine. Minu tööst ilmneb, et tema reporterid tunnetavad toimetuses pigem kiiruse ja stabiilse töötempo hindamist. Näen siin kas kommunikatsioonitõrget või tegelikult sõnastamata eesmärke/väärtusi/norme toimetuses. Reporteri peamine suhtluspartner on tööpäeva jooksul aga päevatoimetaja, niisiis tundub, et just tema peab teadma ja tundma toimetuse töökultuuri ja reegleid, et selle põhjal ka reporteritele nõu anda.

5.2.3 Hofstede'i organisatsiooni iseloomu määratlus rahvuse eripärade kaudu

Järgnevalt toon Hofstede'i viit organisatsioonide iseloomu parameetrit (kaugus võimust, ebakindluse vältimine, individuaalsus vs kollektivistlikkus, maskuliinsus vs feminiinsus ning pikaajalisusele vs lühiajalisusele orienteeritus) kasutades välja, millised on Eesti veebitoimetuste iseloomustavad näitajad.

Kaugus võimust

Nagu eelnevalt on ilmnenu, teostatakse võimu meediaettevõtetes näiteks ressursijaotuse kaudu. Teisalt võib võrgustikuühiskonna teooriale tuginedes võimu ebaühtlaseks jaotumiseks pidada ka seda, kui keegi infot enda teada hoiab. Selles osas võib öelda, et pigem tehakse koostööd ning esmalt arutatakse teema ja ka allikate tausta üle kolleegidega, jagatakse kogemusi ja kontakte.

Prestiiži osas ilmneb, et reporterid tunnevad tugevat toetust teineteiselt ja ei taju, et keegi neist edukam või kõrgemal tasemel seisaks. Delfi reporter selgitab, et uudistetoimetuses on jagatud nii vastutus kui ka kiitus ja et nende seas ei ole keegi “staarim” kui teine; Postimehe veebiajakirjanik ütleb samuti, et tööülesannete jagamisel on kõik võrdsed ja keeruliste kajastuste ajal ollakse üksteisele toeks ja abiks. Kuid ebaselgete reeglite ja ebaühtlase koormuse jaotamise puhul ei ilmne, et reporterid väga juhtkonnale midagi ette heidaks või õiglust taga nõuaks – see on viide hierarhilise korraga leppimisele. Samas päevatoimetajatega suheldakse julgelt, kui lugu avaldamata jääb või kui tekib mõni töökeskne probleem. Viimase põhjuseks võib olla Delfi ja Postimehe tavast, et osad reporterid on ka roteeruvalt päevatoimetajad. Seega võetakse päevatoimetajaid kui üht enda seast, kel on tol päeval veidi enam otsustusõigust.

Hierarhilist töödejagamist ja sellega leppimist võib pidada võimukauguse tunnuseks. Seda, kas hierarhia ja käskude jagamisega ollakse nõus seetõttu, et see on mugav viis planeerimine ja mõtlemine teiste (juhi) hoolde jätta või et see on rahvuse eripära, ei tule minu uuringust täpselt välja. Kuigi ka varasemad uuringud on näidanud, et reporterid jäävad tihtipeale vaid päevasündmuste kajastamisele kindlaks ja seda pigem rutiini ja mugavuse tõttu.

Majanduslike tegurite ehk näiteks kasumiootuse (võrdne veebimeedias ka loetavuse arvu/lootusega) suhtes tundub, et reporterid töö käigus väga mõelda ei jõuagi. Olgugi, et organisatsiooni liikmetena võiks nemadki olla motiveeritud ettevõtte hea käekäigu pärast otsuseid langetama, siis ilmneb, et pigem mõeldakse ühe uudispäeva ja isiklike saavutuste raames.

Üsnagi leige oli reporterite uudishimu ka ettevõtete edukuse suhtes. Mõlemad Delfi reporterid nentisid, et teinekord märkavad börsiuudiste seas Ekspress Grupi olukorda. Küsimusele, kuidas saadakse osa ettevõtte edust, vastasid nad, et lugejarekordite, õnnestunult kajastatud projektide või erinevate rubriikide aastapäevade puhul premeeritakse töötajaid näiteks tordi või pitsalauaga (viimast nt Obama Eesti visiidi kajastuse puhul). Kuigi soe pitsalõik kiirel tööpäeval on reporteri arvates armas žest, eelistava töötajad palgalisa.

“Pigem leian, et see väike žest, mida tööandja sellisel kujul teeb, on talle palju odavam väljaminek, kui oma töötajatele konkurentsivõimelise palga maksmine, püsivalt. On ju ütlus: kiida lolli ja loll rabab rohkem. Tegelikult annan ma oma panuse iga päev selliselt nagu see päev oleks ainuke sõltumata pitsatüki olemasolust.”
(Delfi reporter 1)

Avalik-õigusliku Eesti Rahvusringhäälingu reporter nentis, et ERRi rahastamine ei ole temale kui töötajale niivõrd murettekitav palga kui juhtide vahetuse osas.

Postimehe ajakirjaniku sõnul soositakse väga ajakirjanike reisimist ning sealt ka lugude tegemist.

“... mina käisin nüüd Hiinas. Mul ei olnudki kindlat eesmärki peale selle, et avardada oma silmaringi. Loomulikult kirjutasin sealt ka lugusid. Aga tahetakse, et inimesed areneksid.” (Postimehe reporter 1)

Postimehe teine reporter sõnas, et siseveebis antakse teada ka Postimehe majanduslikust olukorrast, kuid seda “nii palju, kui leitakse, et töötajad peaksid asjadest teadma”.

Ebakindluse vältimine

Kui arvestada, et kõrge riskikartlikkusega kultuurides ja organisatsioonides on ebakindluse ja riskide maandamiseks palju reegleid ning kindlad standardid; et seal, kus ebakindlust ei kardeta, on soodne keskkond innovatiivsusele ja arvamuste paljususele, on veebitoimetustes kahesuguseid ilminguid. Ühelt poolt on ajakirjanikel vabadus kajastada neile meeldivaid ja sobivaid teemasid ning kasutada selleks

mitmekülgseid meediume (video, fotod, infograafikud). Teisalt ei anna töökohast tunnetatav meelsus ja ressursside jaotus neile selleks võimalust: reporterid tajuvad, et neilt nõutakse kiiret infotöötlust ning suure infovoe haldamiseks ei ole piisavalt tööjõudu.

Viimane on oluline ka riskide maandamise osas: haiguste ja puudumiste puhul ei ole arvestatud asendusinimestega, seega langeb suurem koormus vähestele tööl olevatele reporteritele, mis taaskord viib kiirustamise ja vigade tegemiseni. Ootamatuteks kiireteks hetkedeks on riskide maandamine lahendatud mingil määral – nn pommuudise puhul on kindel, et kogu toimetuse keskendub ühele teemale. Teisalt, nagu märkis ka Leheste (2012), ei ole üldiselt siiski lugude avaldamises tehtavate vigade ennetamiseks väga suurt reeglistikku seatud.

Individuaalsus vs kollektiivne tegutsemine

Sellel skaalal on samuti keeruline veebitoimetusi kindlale poolele seada. Tõsi, iga reporter keskendub enda loo valmimisele üksi. Kuid põhimõtted, kajatamise suunad ja kahtlused arutatakse kolleegidega läbi. *Online*-uudiste puhul on tihti autori nimi puudu – see võib viidata sellele, et ennast seatakse tagaplaanile ja töötatakse ühiselt väljaande nime all. Kollektiivsest tegutsemisest on kindlasti puudu ühised töögrupid ning gruppidega tegutsemine. Mingil määral võib toimetusi taolisteks gruppideks lugeda, kuid pikaajaliselt suuremate eesmärkide nimel ajurünnakuid ei tehta (v.a nt laulupeo või taoliste suuremate sündmuste kajastamine), reportereid organisatsiooni puudutavasse ei kaasata.

Maskuliinsus vs feminiinsus

Toimetuse siseselt ei ole väga soorollide olemasolu tunda. Ainukese vihje soolisele erinevusele annab see, et nii Delfi kui ka Postimehe naisreporterid eelistavad meelsamini pehmemate ja sotsiaalvaldkonna lugude tegemist; Delfi naisreporter on minu hinnangul meesreporterist kohusetundlikum (viibib tööl tihti kauem, teeb rohkem lugusid, loovutab lõuna allikaga vestlemisele). Hofstede'i järgi peaks just see, et kõiki võetakse võrdsetena, viitama feminiinsusele. See omakorda peaks soodustama kultuuris teenuste arendamisele keskendumist ning füüsilise ja vaimse keskkonna säilitamist. Esilekerkivad väärtused oleks sel juhul elukvaliteedi tõstmine ja intuitsioon.

Lühiajaline vs pikaajaline planeerimine

Reporter tegutseb pigem lühiajaliselt, sest ta tegutseb uudistepäeva (nädala) raames ja ei mõtle sellele, kuidas ettevõttele kasulikke valikuid teha. Reporterid mõtlevad klikkide peale nii Leheste

(2012) andmete kui ka minu kogutud empiirilise materjali põhjal vaid selle raames, et loo pealkiri lugejas huvi ärataks. Lisaks tõi Delfi reporter välja, et olgugi, et ta tajub nn kõhutundest, milline lugu enam lugejate tähelepanu võiks saada, töötab ta iga loo kallal sama entusiastlikult ega eelista üht teemat teisele vaid seetõttu, et see ettevõtte majandusnäitajatele mõjuda võiks.

Ettevõtte kulutuste osas ei anna empiiriline materjal kuigi põhjalikku vastust. Digitaliseerimisega ja mitmetele platvormidele kohandumise põhjal (sisu nutitelefonide, tahvelarvutite sõbralikuks jm) võib väita, et ettevõtted panustavad laienemisele ja traditsioonilistest lahendustest ei hoita kinni. Samas ei saa seda aspekti ka meedia puhul põhiliseks pidada, sest see on üks kiiremini muutuvaid valdkondi. Sellele võib viidata ka see, kuivõrd organisatsioon oma töötajate koolitamisele pühendub. Minu andmete põhjal võib öelda, et soovitakse töötajate arengut, luuakse neile selleks mõningaid tingimusi ja antakse suuniseid, kuid aega muutustega harjumiseks ja uute oskuste õppimiseks tööajast tööandja ei anna.

Hofstede'i järgi on pikaajalise planeerimise tunnuseks ka see, kui ettevõttes usutakse, et pikaajalise edu toob suur töö. Veebimeedia töötempot vaadates võik öelda, et töötatakse pikaajalise planeerimise raames.

5.2.4 Toimetuste hierarhia ja vastutuse jagamine

Kolme toimetuse üleselt võib öelda, et reporter on veebitoimetuste käsuliini lõpus, sest tema on see, kes uudised lõplikult valmis teeb. Loomulikult ei koosne reporterite päev vaid päevatoimetaja kättejagatud teemade kajastamises: igas toimetuses on neil võimalik oma teemadega välja tulla. Postimehe reporter ütleb siinkohal: “Mulle on jäänud mulje, et kui mul on iga päev kaks enda originaalteemat, siis on väga hästi. Pressikonverentsidele või konkurentidelt tulevatele teemadele lootma jäämine ei ole ka nii huvitav.”

Delfi reporter tunnistab aga, et päevatoimetaja pakutud teemade peal on lihtne mugavaks jääda, kuid oma teemade leidmine ei ole sugugi raske, kui oled juba mitmendat päeva uudisvoo sees. Delfi teine reporter selgitab, et ajanõudlikumate originaallugude (ehk teemade kajastus, mis ei

tule ei päevatoimetajalt ega otseselt pressiteadetest) tegemine on nutikas jaotada mitme päeva peale ja ajastada loo ilmumine nädala lõppu, kui argipäevadest vähem sündmusi toimub. See aga tähendab, et suurema osa päevast veedab reporter siiski jooksvaid teemasid kattes.

ERRi reporter nendib, et põhjalikumate lugude tegemisest peaks peatoimetajale märku andma – siis teab ta arvestada, et reporter ei saa kiiremate ja lühemate lugudega mõnda aega tegeleda. See ning eelnevad näited viitavad sellele, et veebireporteritelt oodatakse toimetusesiseselt eelkõige vahetu ülevaate, mitte süvenenuma analüüsi tegemist.

Kui teemade jagamisel on päevatoimetajal peamine roll, siis selle realiseerimine jääb täies mahus allikate leidmisest kuni vormistamise ja toimetamiseni reporteri õlule. See ei tähenda, et reporterid tummas vaikuses uudisühikuid tipivad: minu intervjuudest selgus, et väga tihti arutatakse loo nüansse ja üldiste ühiskondlike valupunktide üle kolleegidega. Pealkirjastamise, väiksemate eetiliste küsimuste, fookuse valimise ja loo ajastamise puhul konsulteerivad reporterid esmalt kõige lähemal asuva kolleegiga, kuid lõpliku nõuande saamiseks päevatoimetajaga.

Seega võib tinglikult öelda, et kuigi reeglina ei vaata keegi reporteri lugu enne ilmumist üle, on suur võimalus, et selle valmimisele on kaasa aidanud vähemalt üks kolleeg. Toimetusesisest arutlust annab hea ülevaate ka Kase (2011) kokkuvõtlik tabel Delfi reporterite ja päevatoimetajate suhtlusest: vähemalt iga kümne minuti tagant konsulteeritakse nii teemade, kirjaviiside kui ka lugude vormistuse üle. ERRi reporter sedastab, et tema kui noorim toimetuse liige tunneb teistelt nõu küsides tuge ja mingil määral ka vastutuse jaotumist.

Vigade ilmnemisel kasutavad toimetused sarnast reeglit: artikli pealkirjale lisatakse väiksemas kirjas juurde kommentaar või märkus (nt “Täiendatud!” või “Parandatud!”). Artiklisiseste vigade parandamine on aga toimetusesti erinev. ERRis on kombeks artikli lõpus kaldkirjas märkida, mida ütles oli loo algversioon enne parandusi, Postimees märgistab muudatused tärniga.

Kui küsida, mil määral reporterid juba avaldatud lugusid üle vaatavad, vastab üks Delfi reporter, et enamasti seda pärast avaldamist enam ei tee (enne avaldamist otsib loost vigu), teine toob näiteks, et samal teemalt jätkates viskab ta pilgu peale, et meenutada, mis varem selgunud on. Postimehe reporter nendib, et vabal hetkel vaatab ta enda tehtud lood üle, et kontrollida, ega selles trüki- ega faktivigu pole.

“Samuti loen loo uuesti üle siis, kui keegi on kommentaariumisse kirjutanud, et on väga palju kirjavigu, siis vaatan ka, et veenduda, kui hull asi on.” (Delfi reporter 1)

Niisiis ilmneb, et töö käigus püütakse eelkõige lugu kiirelt valmis saada ja enne avaldamist ehk paar korda üle lugeda, kuid sellegi poolest käib suurem osa vigade parandamisest avaldamisjärgselt, nagu viimasest tsitaadist näha. Reporterid tunduvad aga vigade (eriti trükivigade) tekkimist üsna loomuliku asjana võtma. See võib näidata, et lugude tegemise ajal on nad eelkõige orienteeritud sisu kiirele edasiandmisele. Samuti on vigade teke tõenäoliselt tingitud sellest, et reporteritel on paralleelselt käsil mitme teema lahkamine, mis ei jätagi kuigi palju aega loo kosmeetilistele parandustele mõtlemiseks.

Trükivigu märkavad eelkõige aga lugejad, nagu Delfi ja ka ERRi reporter kinnitasid, on just kommentaarium see koht, kus vigade puhul julgelt teada antakse. Eraldi analüüsi vajaks siinkohal see, kuivõrd lugeja trüki- ja kirjavigade kõrvalt sisule keskenduda suudab ja tahab ning paranduste rohkuse võimalikku mõju reporteri/väljaande mainele ja usaldusväärsusele auditooriumi silmis.

G.P: Kuidas vigu parandada?

“Sõltub veast, aga mulle meeldib see, kui ka vabandada. Mõnikord on väga häbi. Üks minu piinlikematest lugudest juhtus siis, kui olin nädalavahetusel üksi tööl. Siis tuli teha väga palju asju üksi ja kiiresti. Juhtus nii, et nimetasin Šaakasvilit mitte Gruusia ekspresidendiks, vaid ekspeaministriks. Pärast seda tulid kommentaatorid “kallale”, mind tembeldati kohe lolliks tüdrukuks, kes peaks kooli tagasi minema. Ma ei kustutanud neid kommentaare ära, aga ma ei pannud ka vabandust: ehk et ma ei peitnud oma viga, aga samas reageerisin ka lugejatele.” (ERRi reporter)

Professionaalseid veendumusi ning toimetusesiseseid reegleid püüdsin kaardistada ka dilemmasituatsioonidega. Näiteks panin reporterid otsustama, kuidas lahendada olukord, mil nende kolleeg on artiklile eksitava pealkirja pannud (dilemmaülesanne nr 5). Eranditult kõik responandid leidsid, et see on kindlasti miski, mis tuleb tõsta arutlusele ja parandada.

“Sõltub ka olukorrast, et kui pealkiri tõesti “karjub näkku”, et ta on eksitav, siis ei ole ka vaidlemise kohta, vaid tuleb öelda kolleegile, et ta selle ära muudaks. /.../ Kui pealkirja mõistmine on hinnanguline, siis tuleb seda arutada.”

(Postimehe reporter 2)

“Meie huvides on samuti see, et edasi liiguks täpne informatsioon.” (Delfi reporter 1)

Siiski on toimetuseti näha erinevusi selles, kes peaks probleemiga tegelema. Delfi reporterite esimene vastus läks lahku vea teinud kolleegi ja päevatoimetaja osas. Päevatoimetaja peaks probleemiga tegelema seetõttu, et tema vaatab viimasena üle ilmunud lugude pealkirjad ja vajadusel lühendab/täpsustab neid esilehe jaoks. Kolleegiga peaks aga suhtlema, et mõista, miks ta sellise valiku langetas.

Postimehe veebitoimetuse esindajatel on samuti kahetine arvamus, üks päriks segaduse kohta aru esilehe toimetajalt, sest sarnaselt Delfi päevatoimetajaga on tema “viimane filter” loo vormistamise ja esilehele paigutamise vahel. Teine aga näeb esimese kontaktina siiski loo autorit ennast. ERRi reporter soovitaks eksimuse üle vaadata loo autoril endal.

Seega võib sedastada, et toimetustes ei ole päris kindlalt paigas, kes täpselt juba ilmunud lugude korrektse esituse eest vastutab. Tundub, et kõik, mis puudutab loo presenteerimist avalehel, loetakse päevatoimetaja või esilehetoimetaja vastutusalasse, kõik, mis artikli sisu toimub, loo autori vastutusalasse. Teisalt tundub päevatoimetaja olevat see tugiisik, kelle poole peamiselt päeva jooksul pöördatakse ning kes otsustusprotsessides kaasa aitab.

Üks huvitav nüanss on toimetuste töö erinevuses ka see et, Delfi toimetuse reporterid võivad vaheldumisi sama loo kallal töötada, Postimehe reporterid annavad aga iga uue päeva alguses ülevaate enda pooleliolevatest lugudest, mis siiski neile jäetakse.

ERRi portaalide peatoimetaja sõnab, et püüab ka ise nii palju kui võimalik toimetusesiseses arutelus kaasa mõelda. Ta kinnitab, et olgu tegu reporteri peale vihastanud allika, küsitava fookusega kajastuse või muu toimetuse tööga seotud aspektidega – tema on see, kel on viimane sõna otsustuses ning seetõttu on tema ka see, kes valmis probleeme lahendama ja vastutust kandma. Näiteks vihase allika puhul näevad Delfi ja Postimehe reporterid, et selle probleemi lahendamine on nende endi õlul.

6. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selles peatükis vastan kogutud materjali põhjal kolmele uurimisküsimusele ning seejärel arutlen tulemuste üle üldisemalt ja pakun välja edasised uurimisvõimalused.

6.1 Vastused uurimisküsimustele

Milline on Eesti veebitoimetustes valitsev töökultuur?

Ühiste nimetajatena võib Eesti veebitoimetuste töökultuuri puhul öelda, et reporterid tajuvad ja väärtustavad oma rolli infotöötleja ja vahendajana. Tähtsaks peetakse seda, et suudetaks päevakajalisi sündmusi ja aktuaalseid teemasid vahendada. Reporterid tunnetavad, et töötavad nn kiireima meediumi kanalis, mis tähendab, et infot on võimalik olenemata kellaajast ja nädalapäevast koheselt jagada, aga ka täiendada ja parandada. Samas tuleb märkida, et reporterid on sõltuvad päevatoimetaja ja ka kaastoimetuste (leht, tele-raadio) tegevustest. Seega, olgu reporter nii tugeva sotsiaalse närviga kui tahes, kui päevatoimetaja antud ülesanded täidavad terve tööpäeva, ei võta nad aega, et viia esmajärgus ellu oma originaalideed.

Viimane ei ole alati reegel. Kõigi toimetuste reporterid tunnistasid, et originaalideed on toimetuses väga oodatud, niisamuti innovatiivne lähenemine ja eriline lugude kujundamine. Kuid originaallugudega tegelemine on pigem tavalisest erinev käitumine, millega tegelemiseks peab võtma eraldi aja. See on miski, mis tundub olevat eriprojekt. Niisamuti ka erilahendus: kuna see võtab tavalisest enam aega, peetaksegi seda eriliseks lahenduseks. Tähtsama teema visuaalne täiendamine ei ole norm. Tuleb aga märkida, et reporterid tunnetavad hästi seda, millal info on enamat töötlemist väärt ja millal mitte.

Graafikute ja nt kaartide tegemine ei ole veel kõigil reporteritel niivõrd “käpas” kui nt galeriide lisamine. Enese arendamine selles vallas ei tundu olevat prioriteet või ka väärtus omaette. Näiteks ERRi reporter tunnistab, et ta tahaks õppida uusi oskusi, kuid ei näe, miks peaks seda tegema oma vabast ajast.

Teisisõnu võib väita, et reporterid ei sea arengut endale prioriteediks just seetõttu, et nad ei tunne tööandaja poolt tuge, ka näiteks suurema ajavaru näol. Samal ajal soovivad peatoimetajad, et nende juures töötaks paljuoskuslikud inimesed, kes ka pidevalt areneda sooviks. Tegelikult aga ei loo tööandja omalt poolt kuigi suuri võimalusi arenguks, mistõttu võib arvata, et tööandja peab iseenesest mõistetavaks, et tööjõu arengusse investeerib tööjõud ise.

Teisalt saab väita, et tehnoloogiline areng ning üha enamate oskuste õppimine on toimetustes järjest enam tervitatav, samuti on kõik toimetused hiljuti kasutusele võtnud spetsiaalseid programme, millega luua infograafikuid. Niisiis võib öelda, et Eesti veebitoimetused on järjest enam asunud mõtlema sellele, kuidas lisaks kiirusele ehk nn esimeseks olemisele teistest erineda toodetava sisu poolest.

Viimast aga varjutab veel tugevalt konkurents. Olgugi, et väikeses ühiskonnas jõuab info kõigisse toimetustesse enam-vähem samal ajal, tuntakse end kaotajana, kui konkurendil on avaldatud märkimisväärne uudis. Olenevalt uudisest püütakse siiski võimalikult vähe refereerida ning leida oma allikad. Rahvusringhäälingu kui avalik-õigusliku portaali tegemistes on siin veel veidi vähem võimu, sest uudiste avaldamise võidujooksus on konkurendid neist seni enamasti kiiremad olnud ja enam originaalsisu tootnud. Küll aga ilmestab ERR näitena kõige paremini seda, kuidas otsused sisu avaldamise kiiruse ja põhjalikkuse osas langetati toimetuse juhi tasandil. Eelmise juhi ajal peeti oluliseks refereeringuid ehk seda, et portaalis oleks ülevaade tähtsaimatest sündmustest. Nüüd on suund võetud sellele, et kui juba viimasena info avaldatakse, võiks seda juba kohe lisandväärtusega teha.

Võrdluseks ERRiga nendivad Postimehe reporterid mõlemad, et kui konkurentidel on tähtis info juba avaldunud, paneks ka nemad esialgse info välja ning alles hiljem täiendaks seda graafikute vmt konkurentidest erinevaga. Delfi reporterid tunnistavad samuti, et *online* annab võimaluse lugu ka hiljem täiendada ning seda võimalust ka agaralt kasutatakse – kiirelt avaldatud infokillule lisatakse hiljem galeriid, videod, kommentaarid. Need näited iseloomustavad selgelt seda, et ka reporterid tunnetavad oma valikutes esmalt konkurendi seljatamise vajadust ning alles hiljem

mitmekesise info avaldamist. Delfi reporteri sõnul on taoline olukord veebile iseloomulik ja igati loomulik.

Rollide jaotuses ilmneb, et päevatoimetajad tõusevad ülesannetes pigem peatoimetajate vastutusalasse – nemad suhtlevad kõige sagedamini reporteritega, suunavad nende kajastusfookust, pakuvad neile teemasid, mõnikord ka utsitavad kiirustama. Portaali peatoimetaja, eriti ühistoimetustes tundub olevat pigem administratiivses rollis. Ta peab olema inimene, kes oskab ühel ajal koordineerida nii veebi kui ka lehe tööd, aga mitte alati sisuliselt, vaid korraldusliku poole pealt. Siiski panustavad peatoimetajad üsna aktiivselt ka sisusse, kindlasti on nad esmased töö koordineerijad ootamatute sündmuste puhul.

Kokkuvõtteks, veel ollakse “kiireima meediumi” mõtte kütkes, eelkõige juhtimise positsioonilt, sest väärtustatakse kiiret info hankimist, töötlemist ja jagamist. Samas tuntakse, et uued arengud videote, graafikute ja muu lisandväärtusliku kujundamise osas on vältimatud ja iseenesestmõistetavad. Intervjueeritud reporterid näevad toimetusi töötavat meeskonnana. See tähendab, et kitsaskohti arutatakse koos, probleemide puhul pööratakse esmalt kolleegide poole, suuri eriarvamusi nende vahel ei leidu. Seega võib öelda, et toimetuse siseselt reporterite ja päevatoimetaja vahel levinud sarnane väärtussüsteem. Organisatsiooni ja tööga seonduva puhul tundub info pigem ülalt alla liikuvat, toimetustes on vertikaalne hierarhia.

Kuidas jaotub toimetuse siseselt vastutus avaldatud materjali kvaliteedi eest?

Kitsalt artiklite ilmunise piirides vastates jaguneb Postimehes ja Delfis ilmunud loo eest vastutus reporteri ja päevatoimetaja vahel. Päevatoimetaja jälgib, et kõik päevateemad oleks kaetud ning jaotab vastavalt sellele reporterite vahel ülesanded. Reporter peab tagama, et kogutud info oleks täpne, et ta leiaks üles parimad allikad ja vormistaks artikli koos rikkaliku materjaliga, kui võimalik. Päevatoimetaja vastutab selle eest, et loo pealkiri oleks lugemakutsuv ning et portaali esileht oleks visuaalselt terviklik.

Olenevalt toimetusest on päevatoimetaja viimane filter toimetuse ja auditooriumi vahel. Artiklite sisu ja fookuse analüüs jääb selle kirjutamise aega, kui kolleegidega arutatakse võimalikke allikate, eetikaküsimuste, teemapüstituse või ka keeleliste küsimuste üle. Ei ole reeglit, et päevatoimetaja peaks kinnitama kõik arutlusel olnud otsused, kuid avatud kontoris töötades on selline suhtlusring kujunenud. Vigade ennetamiseks peaks reporter esmalt ise veenduma, et artikkel on kirja- ja faktivigadevaba. Üldiselt avaldab ajakirjanik loo kohe pärast valmimist ning teinekord vaatab selle üle päevatoimetaja, Postimehes ka keeleteimetaja.

Artiklisiseste vigade eest, tundub, vastutab reporter, sest vead parandab enamasti autor ise. Portaali esiküljel olevate vigade eest aga päevatoimetaja või esikülje toimetaja. Need mõlemad käivad aga pigem paranduste kohta. Seetõttu ei saa vastutuse jaotusest päris must-valgeid järeldusi teha, sest esmalt puuduvad toimetuse sees kindlad reeglid ja teiseks ei ole ka kohustused kuigi kindlalt jaotunud. Viimase osas jääb segaseks: kes ikkagi võtab vastutuse selle eest, et ilmuks korrektne uudis: reporter paneb enamasti loo iseseisvalt üles, kuid mõnes toimetuses (Delfi) peaks päevatoimetaja loo enne üle vaatama.

Vigade tekkimise põhjuseks peavad reporterid suurest koormusest tulevat kiirustamist ja mitme artikli kallal samaaegset töötamist. Lisaks ajakirjaniku originaalteemale jagavad päevatoimetajad reporterite vahel tööpäeva ajal tekkivaid päevakajalisi teemasid ja pressiteateid, mida artikliks vormistada. Pressiteated on tihti prioriteetsemadki. Reporterid tunnistavad, et töökoormuse vähendamiseks oleks vaja tööle veel suuremat hulka inimesi. Inimressursi juhtimine ja uute töötajate värbamine peaks omakorda käima läbi peatoimetaja. Kui jätta kõrvale töögraafikutega seotud palved, ei ilmne, et reporterid töökorralduse teemadel toimetuse juhtidega arutleks. Olukord näitlikustab selgelt, kuidas võim olukorra parandamiseks on nende käes, kes juhivad ressursse. Kui aga reporterid on harjunud, et päevatoimetaja suunab nende igapäevast koormust, võib viidata, et vastutus jaguneb siinkohal nii päeva- kui ka peatoimetaja vahel. Kindel on aga see, et ettevõtte eelarvega seotud muutustest peab ettevõtte juhatusele info viima peatoimetaja, seega sõltub ka tema läbirääkimisoskustest see, kuivõrd toimetusele rohkem raha (näiteks uue töötaja palkamiseks) antakse.

Väike inimeste hulk toimetuses tingib tihti ka olukorra, et ajakirjanik palub info hankimises abi sündmuspaigale läinud fotograafilt, mis näitab, et kehvasti juhitud ressursid tekitavad olukorra, kus tööülesanded nihkuvad edasi teistele. Fotograaf saab läbi telefoni olla ajakirjanikule silmade ja suu eest, mis tähendab, et fotograaf peab oskama näha sündmuspaika ajakirjaniku pilguga. Juhul, kui ta selles kuigi hea ei ole, peab aga ajakirjanik oskama väga täpselt küsida, et kätte saada kogu info. Puuduliku või väära avaldatud info eest vastutab hiljem reporter, kuigi ta oli sunnitud (inimeste puudus toimetuses) võtma vastutuse sellega, et ta fotograafiga kaasa minna ei saanud.

Seda, kas ja kuidas artiklid esilehel välja mängitakse, nähakse eelkõige päevatoimetaja vastutusalas. Seda, millise tonaalsusega kogu veebi sisu avaldatakse nimetavad reporterid toimetusesisese meelsuse mõjuks. ERRi peatoimetaja ütleb selgelt välja, et meelsuse loomine on tema ülesanne; reporterid teistes toimetustes usuvad, et meelsus on tekkinud juhuslikult kokku sattunud inimestest ja nende heast läbisaamisest ning iseloomude kokkusobivusest.

Millised töökorralduslikud tegurid mõjutavad veebiväljaande sisu?

Analüüsides materjali iseloomu, on selge, et veebiuudistes luuakse pigem lühikesi uudisnuppe (ühikuid) kui pikki, kõiki osapooli ärakuulavaid artikleid. Levinud on arvamus, et portaalide lugeja otsibki pigem kiireid ja lühikesi infokilde. Teisalt ollakse seda meelt, et visuaalselt rikkalikud artiklid on väärtuslikud ja juurduvad üha enam veebitoimetuse igapäeva. Viimaste tegemist ei seata aga veel prioriteediks, seda nii tehnilise oskamatuses kui ka aja ratsionaalse kasutamise märksõna all. Siingi lasub vastutus sellele, kes juhib reporterite tööd määravaid ressursse.

Ühelt poolt võib küsimärgi alla seada artiklite loetavuse edetabeli monitoorimise ja analüüsimise – igapäevase kiire analüüsi põhjalt ei saa teha üldistavaid ja laiapõhjalisi järeldusi. Teisalt on selge, et napi aja (ressursi) tõttu ei saa ka reporterid õppida väljendusrikkamat ja multimediaalset kujundamist. Ühelt poolt peaksid nii päeva- kui ka peatoimetaja märkama puudujääke reporterite töökorralduses, teisalt oskaks just reporterid ise märku anda ebamugavast olukorrast.

Võimusuhetest lähtudes on toimetuses enamvõimustatud päevatoimetajad, kes teostavad võimu juba uudisteemade väljaajamisega ning reporteritele suunamisega. Pressilisti kuuluvad küll ka reporterid, kuid päevatoimetaja on ka see, kes vastutab ka teemade esiletõstmise eest portaali avakuval ja oskab teha valikuid monitoorides loetavuse edetabelist lugejate harjumusi.

6.2 Diskussioon

On selge, et töökultuuri uurimine on palju suurem ettevõtmine, kui bakalaureusetöösse mahuks. Täpsema kaardistuse jaoks tuleks uuringutesse kaasata ka toimetuste juhid, vaadelda ka Hanitzschi kolmetasandilise kultuuriuuringu teist taset, mil keskendutakse ajakirjaniku enese vaadetele ja põhimõtetele; uurida täpsemalt ka toimetusi täpsemalt organisatsioonikultuuri ja rollide spetsiifikast. Seda, milliste nüansside tekkimist toetavad töökoha eripärad ja millised on rahvuse ülesed iseloomujooned, tuleks ilmselt täpsemalt välja, kui koguda andmeid Hofstede läbi viidud uuringmeetodil.

Leian ka seda, et täiendavate andmete kogumiseks võiks kasutada etnograafilist meetodit, et vaadelda toimetuse tööd, info- ja käsuliine ka ise, vaadeldavate tegevusi segamata. Praegused järeldused põhinevad vaid intervjuudel ja enese põgusal kogemusel. Vaatlustulemused lihtsustaksid kindlasti tõlgendamist ning viiksid täpsemate tulemusteni.

Siiski pakuvad minu töö tulemused mitmeid arutluskohti, mis aitaksid lahti mõtestada Eesti veebitoimetustes levivaid tegevussuundi ning ehk ka soovitusi paremaks töökorralduseks. Kuigi uurisin toimetuse töökultuuri reporteri tasandist, ilmnas selgelt, et reporteri võimalikud valikud on alati mõjutatud organisatsiooni tasandil tehtud otsustest, rollide-, töö- ning ressursijaotusest. Eelnevad avaldavad mõju nii reporteri tööle ja loodavale sisule kui ka laiemalt ettevõttele ja selle turukäitumisele.

Nii nagu viitasid Denison (1990, Hatch 2013 järgi) ning Kotter ja Heskett (1992, Hatch 2013 järgi), ei võimalda nõrk töökultuur ettevõttel kiirelt ja edukalt areneda, sest ebakindlus pärsib arengut. Sedasama on näha ka veebitoimetustest: töö-, mitte töötajakeskne kultuur soosib küll rohket töötamist, kuid mitte töötaja arengut ja sellega ka ajakirjandusliku sisu mitmetahulisemat ja innovaatilisemat loomist.

Tundub, et just rollijaotus ja rollide tajumine võib olla ka nõrga töökultuuri alus. Nii nagu sedastas Hardy (2014), on peatoimetajad tugevas rollikonfliktis – ühelt poolt paneb talle ootused

ettevõtte juhtkond, teisalt tuleb otsuseid langetada ka toimetuses ajakirjanduslikus raamistikus. Suured arenevad toimetused vajaks aga rohkem administratiivset juhtimist ning keskastme juhi rolli täitmist, kes analüüsiks toimetuse vajadusi pikemas perspektiivis ja kaasaks arengusse ka juhtimisest kõige kaugemal olevad reporterid.

Omaette küsimus on: kas peatoimetajad mõistavad oma tähtsust keskastme juhi rollis ning kas nad on sellesse ametisse pädevad? Kuna veebimeedia areng on toimunud eelkõige ajalehtede kõrvalt, siis on ka veebitoimetuste juhtidel eelkõige lehe töö juhtimise taust, mis erineb tugevalt veebist nii tempo kui ka iseloomu poolest. Võib aimata, et n-ö professionaalseid veebitoimetuste või ühistoimetuste juhte ei olegi Eestis olemas ning kõik on kiirelt arenevas alas pioneerid ja katsetajad.

Samas näib, et peatoimetajad tegelevad järjest vähem veebitoimetuse sisu poolega, sest igapäevaseid otsuseid sisu üle langetavad päevatoimetajad ning nemad on ka kõige enam seotud veebi sisu ilme loomisega. Siin tekib aga küsimus, kuivõrd ka päevatoimetajad ise tajuvad oma tähtsat rolli, eriti juhtudel, kui päevatoimetaja ametit peavad roteeruvalt reporterid. Ilmselt tunnetavad nad rolli uudist juhina, kuid mitte juhi ülesannetes. Juht peaks olema aga see, kes lisaks reporteritega seotud probleemide märkamisele neid ka lahendada oskaks ja tahaks. Hetkel selline suhtlus reporterite poolt vaadatuna puudub.

Ühtaegu üllatav ja mõtlemapanev on see, et kõik reporterid tunnistavad, et toimetuses on vähe tööjõudu, kuid keegi ei maini, et nad seda ka ülemustega rääkinud oleks. Ka tehnilise arengu osas näib suhtlus olevat ühepoolne: toimetuse juhilt reporterile. Taoline alalhoidlikkus võib olla tingitud rahvuslikust eripärast, aga samas ka organisatsioonikultuurist. Igapäevastest ajakirjanduslikest dilemmadest suheldakse jällegi vabalt, tunnistasid reporterid. Hierarhilist käitumist ja ülalt alla juhtimise ootusi saab teataval määral tõlgendada Hofstede parameetrite abil: toimetustes ollakse pigem võimukauged ja individualistlikud. Ülejäänuid näitajaid on küllaltki raske määrata, sest on näha, et reporterid keskenduvad tööle vaid sisu tootmisele ning seetõttu ei ole selgeid piire, kas kultuuris esineb enam feminiinseid või maskuliinsemaid jooni.

Kuid kõik eelnev peegeldab ka seda, et selgepiiriline kultuur on puudu. Siin aitaks selgemaid vastuseid anda täpsem rahvuspõhine kultuuriuuring.

Kuna reporterid (ja ka päevatoimetajad) tunduvad olevat harjunud hierarhilise juhtimisega, peaks toimetuse juhid ka tugevamalt võtma initsiatiivi töökultuuri loomisel.

Hoopis keerukam on leida põhjuseid ebaefektiivses ressursijuhtimises (inimressursi puudujääk ja puudulik arendamine). Ühelt poolt võib probleem olla sellessamas kogenumatuses või teadvustamata juhtimises. Teisalt aga ei saa unustada et veebitoimetused võitlevad ressursside jaotuses pidevalt teiste toimetustega. Kuigi veebiportaalid peavad tähtsaks konkurentide löömist, et näidata edu ning võita suuremaid investeeringuid, on portaalide staatus ebastabiilne.

Ka avalik-õigusliku ERRi nõukogu on kinnitanud, et portaali peetakse oluliseks ning selle arengut hinnatakse. Kuid juhatuse sõnad ja teod tunduvad rääkivat erinevat keelt. Peatoimetaja sõnul ei ole portaali arengut ERRi eelarvesse kuigi suurelt sisse kirjutatud. Juhatuse annab ressursijaotusega selge signaali: portaal ei ole siiski prioriteet. Ning nii on ka lihtne reporter, kes peab originaaloo tegemise raadiouudise refereerimise vastu vahetama, otseselt ettevõtte juhtimise ja ressursside ebaefektiivsest jagamisest mõjutatud. Taoline ebakindlus mõjub ka töötajate motivatsioonile.

Pidevat motivatsioonipuudust reporterid siiski ei tunnista. Võib vaid ette kujutada, kuivõrd suur arengupotentsiaal on kasutamata ning millist sisu suudaksid reporterid paremates tingimustes toota. Siinkohal tulekski toimetuse juhtidel läbi mõelda, kuivõrd põhjendatud on praegune masstootmisele sarnanev töö uudisteportaalides.

On mõistetav, et ratsionaalsete majandustegelastena püüavad ka meediaettevõtted võimalikult kuluefektiivselt tegutseda. Tasuliste lehtede kõrval ongi veebis võetud suund pigem ühest kogusest ressursist võimalikult mitu uudisühikut. Reporteridki tunnistavad, et loo tegemisele ei ole mõttekas palju energiat suunata, sest näiteks Delfi lugeja viibib ühes artiklis vaid minuti. Kuid kui iga pisem infokild vormistatakse eraldi artikliks, siis polegi lugejal sisu, mille peal

pikemalt peatuda. On tekkinud nõiaring, milles tootja arvab, et nõudlus on lühikeste uudisnuppude järele ning tarbija peabki veebiuudiste normiks lühikest nuppu.

Meenutades Hardy (2014) selgitust muutunud paradigmadest meedias, peaks toimetused orienteeruma hoopis väiksemale ja isiklikumale, interaktiivsust ja mitmesuunalist suhtlust pakkuvale sisule. Tõsi, veebiartiklite pealkirjad on tihti lugejat kõnetavad ja üleskutsuvad (“Vaata,...”, “Loe,...” jm) ning suhtlustasandiks võib pidada ka kommentaariume, millest ka reporterid näiteks kirjavigade kohta tagasisidet saavad. Kuid suurem interaktsioon jääb siiski ära.

Ka võrguühiskonna teooriast lähtudes on võim meediaorganisatsiooni üle just auditoriumi käes ning meedia omab üha vähem kontrolli sõnumite üle, mille nad internetti paiskavad. Nii võib väita, et ei olegi vahet, milline on sõnum, kui palju on ta peale ressursse kulutatud ning kui eriliseks on ta vormitud – pärast avaldamist ei ole tema üle kontrolli. Tegelikult on efekt vastupidine ja meediaorganisatsiooni sõnumid võivad jõuda ka auditoriumini, keda nad esialgu ei kavatsenud püüda ning kes sõnumit (nt infokildu) taustsüsteemi (varasema konteksti) puudumise tõttu ei pruugi mõista. See omakorda suurendab vastutust sõnumi sisu üle, sest portaalil on raske tagantjärele kõigi sõnumi vastuvõtjateni muudatusi ja hilisemaid täpsustusi viia. Seega ei pruugi küll esialgu olla majanduslikult kasumlikum enda külge siduda kitsam auditorium läbi spetsiifilise sisu (kulutades enam ressursi väiksema mahu tulemuse peale), kuid professionaalsetel ja eetilistel kaalutlustel oleks see meediaorganisatsioonile esmatähtis.

Sõnumi mõju ja ajakirjanduslikku vastutust silmas pidades on mure sõnumi kontrollimise üle seda väiksem, kuivõrd tugevam on toimetusesisene kultuur ning paikasättunud normid ja väärtused, sest need aitavad reporteritel keskenduda professionaalsele tööle ja toota kvaliteetset sisu.

Meediattevõtte/organisatsiooni tegevuse hindamine ei ole vähemtähtis ka nn kodanikuajakirjanduse (ka parteide häälekandjatest väljaanded) ja hobi korras peetavate blogidega konkureerimise valguses, mil auditoriumil tuleb ise otsustada avaldatud info tähtsuse ja õiguses üle. Olukorras, kus iga inimene võib avada ja ülal pidada enda uudisteportaali, peaks

meediaturu valitsevad liidrid eriti tugevalt keskenduma usaldusväarsuse kasvatamisele ja sellega auditooriumi hoidma. Usaldusväarsus ehk võimalikult väheste vigadega loodud sisu võiks olla see võti, mis kutsub lugeja tagasi portaali, mitte tema mehaaniline harjumus. Hetkel, tundub, nähakse vaeva vaid selles, et suudetaks teistest suurtest portaalidest info enne avaldada.

Kõigil uuritavatel portaalidel on tugev ajakirjanduslik taust ja suhtlusvõrgustik: ollakse kaua tegutsenud ning töötatakse veelgi tugevamate naabertoimetuste kõrval. Samuti on pea kõigil toimetustel väga head tehnilised võimalused, et toota veelgi mitmekülgsemat ja originaalsemat sisu. Kõik see on eelduseks, et portaalid suudavad saada veebimaailmas juhtivateks tasakaalustatud ja mitmekülgse info pakkujateks ehk vastutustundlikeks infoväljade kujundajateks.

Siinkohal avaldub ehk avalik-õigusliku portaali eripära. Kuna ERR ei pea konkureerima reklaamitulule (ning lisaks on ta auditooriumi kasvatamise faasis), on tal ilmselt kergem muutusi sisse viia, sest ei pea niivõrd tugevalt end finantsiliselt tõestama. Siiski tuleks ka Postimehel ja Delfil üle vaadata organisatsioonisesed reeglid ja senised töökultuuri eripärad ning uues meediamaastiku olukorras proovida kohaneda mitte niivõrd tootmispõhimõtetest, vaid ühiskondlikust vastutustundest lähtuvalt.

7. KOKKUVÕTE

Minu bakalaureusetöö põhieesmärk oli kaardistada Eesti veebitoimetuste töökultuur ja visandada kultuuri iseloomust tulenev mõju portaalis avaldatavale sisule. Peale selle püüdsin leida, kes ning mil moel toimetuses avaldatud sisu eest vastutab. Lisaks märkisin, millised töökorralduslikud tegurid reporterite tööd enim mõjutavad. Empiirilise materjali kogusin kolmes veebitoimetuses semistruktureeritud intervjuusid läbi viies.

Ilmneb, et toimetustes on selgelt paigas igapäevast tööjaotust puudutav. Käsuliini võib lihtsustatult visandada järgmiselt: peatoimetaja → päevatoimetaja → reporter. Põhiline suhtlus toimub aga päevatoimetaja ning reporteri vahel, mil esimene jagab reporteritele tööülesandeid kogu päeva vältel ning on reporteritele ka esmane kontakt kiireloomuliste küsimuste tekkimisel (vormistamisest allikate valiku ja eetikaküsimusteni).

Kuigi täpne vastutuse jaotus välja ei joonistunud, võib väita, et artiklisiseste vigade eest vastutab reporter (kes ka neid vigu parandab) ning portaali esikülje välimuse (sisu mitmekesisuse kui ka esteetilisuse) ja päeva jooksul kajastatud teemade katmise eest vastutab päevatoimetaja. Reporterid tunnevad, et töötavad siiski portaali sisu luues meeskonnana, sest artiklite sisu üle arutletakse teineteisega aktiivselt.

Samuti selgus, et toimetustes on puudulik rollijaotus ning läbimõttlemata ressursijuhtimine, samuti ei tunnustata reportereid kui organisatsiooni liikmeid. Reporterite vaatevinklist tuleb rollijaotuse puudulikkus esile tõigast, et reporterid on organisatsiooni juhtimisotsustest ja tegevussuundadest küllalt kauged. Peatoimetaja suhtleb töötajatega eelkõige sisu teemadel ja seetõttu ei toimu ka suhtlust töötaja probleemidest või soovidest.

Ühtlasi tundub, et juhtide seisukohast peaks reporterid uusi tehnilisi oskusi omandama ja harjutama oma vabast ajast. Seegi viitab, et organisatsioon ei panusta oma töötajatesse kui inimressurssi. Reporterid tunnistasid, et neile ei anta tööajal piisavalt aega, et harjutada uute vahendite kasutamist, kuigi tööandja ootab neilt arengut. Olgugi, et reportereid ei keelata otseselt ühe uudisühiku tegemisel enam aega kulutamast, ei tunne nad, et see üldiselt soodustatud oleks.

Mõned reporterid tunnistasid, et tahaksid teha rohkem erikujundusega lugusid. Kuid kuna töö ei ole piisavalt reportereid ja toimetuses peetakse oluliseks võimalikult laia teemadehulga kajastamist, teevad nad pigem samas ajaühikus rohkem lugusid. Erilise lisandväärtuse (graafikute, infogrammide lisamine) andmisega tegeletakse siis, kui jääb aega üle või kui seda planeeritakse pikemalt ette.

Seega, ajakirjanikud on formaalselt küll autonoomsed (neilt oodatakse endi originaalideede elluviimist ja põnevaid uusi lahendusi; kohustuslikku teemadevalikut ei ole), kuid puudulikud otsused organisatsiooni kõrgemal tasandil piiravad reporterite tegevusvabadust ja pärsivad innovaatilisust. Hetkel väljendub see eelkõige konkurentsiolukorrale keskendumises ning sellest tulenevalt kiirustamisest tekkivates trüki- ja ka mõningates faktivigades.

Viimase põhjus võib peituda selles, et veebitoimetuste tööd nähakse ja suunatakse kui odavat ja kiiret massitootmist. Kriitilise poliitökonoomika teooria seisukohtadest on see vale lähenemine, sest muutunud meediamaaistikul ja uute konkurentide kõrval (blogid, kodanikuajakirjanduse väljaanded) tegutsedes on võim nihkunud auditooriumi kätte. Seepärast võib edu võti peituda auditooriumiga koostöös, mitte pelgalt ühepoolses inforuumi täitmises. Näen, et reporterite tasandil on potentsiaal arenguks olemas.

Oluline on märkida ka seda, et minu töös leitu moodustab vaid väikese osa töökultuuri eripäradest. Näen, et laiemaks ja põhjalikumaks veebitoimetuste kultuuride iseloomustamiseks tuleks kindlasti kaasata ka teisi aspekte peale reporterite töö ja positsiooni. Näiteks võiks minu hinnangul lisada rahvuspõhiste iseloomujoonte väljendumise (nt rakendades Hofstede'i rahvuse omaduste uuringu mudelit), portaalide peatoimetajate enesemääratluse, organisatsioonikultuuri ja

rollijaotust puudutava ning kindlasti ka Eesti veebiväljaannete auditooriumi analüüsi. Viimane aitaks kindlasti just ettevõtete juhtidel mõista, millist sisu toota ja kuidas (arvestades ka finantsilisi väljakutseid).

8. SUMMARY

Influence of work culture on content reliability in Estonian online newsrooms

The aim of this bachelor's thesis is to map the work culture of Estonian online newsrooms in Estonia, and to outline the influence of the work culture on the published content. Additionally, I aimed to find out who and in what way is responsible for the reliability of published content. The empirical material for this study was gathered via six in-depth interviews conducted with six reporters working in three different online newsrooms (Delfi, uudised.err.ee, Postimees) in Estonia. The theoretical framework of the study includes critical political economy of the media and Castell's network theory.

It appears that in online newsrooms, everyday roles are firmly set. The line of command can be sketched as follows: editor-in-chief → editor of the day → reporter. Most of the communication occurs between the editor of the day and the reporters as, the editor allocates assignments. Furthermore, the editor of the day is usually the first connection when reporters have questions or problems with their work (from formatting to source selection and ethical dilemmas).

Even though the exact distribution of responsibility did not emerge, it can be said based on this thesis that the reporter is considered responsible for any inaccuracies found in news stories (the reporter is also the one who corrects the mistakes). The editor of the day is responsible for the front-page appearance of the online news publication (both for content variety and for esthetics) and for covering current events. Yet, reporters feel that they work as a team when creating the online content because they actively discuss news items among themselves.

What is more, it becomes clear that newsrooms tend to suffer from an inefficient division of roles and poor resource management. Furthermore, reporters are not recognized as belonging to the organization, and remain distant from decision-making and organizational planning. The editor-in-chief mainly addresses content and coverage, leaving aside problems related to employee and workplace satisfaction.

Moreover, it appears that in the managers' point of view, reporters should acquire and hone and practise new technology skills in their spare time. This, too, implies that an organisation does not invest in its human resources. Reporters revealed that they are not given enough time within the work day to practise using new tools or equipment; although, their employers expect development and innovation. Though reporters are not directly prohibited from spending extra time on producing a news unit, they do not feel that it is encouraged.

Some of the reporters interviewed admitted that they would like to design innovative news stories. However, since the number of reporters is lacking and the goal is set at covering as much of the current news as possible, reporters rather use their time to publish a greater number of stories. Extra elements, such as infographics, are only added when reporters have time to spare or if it is planned ahead much earlier.

Consequently, journalists are formally autonomous (they are expected to deliver original ideas and exciting new solutions; there is no obligation to cover any topics they don't want); however, inadequate management decisions affecting reporters' independence and inhibit innovative thinking. Presently, management priorities seem to be focused around market competition; rushing news stories manifests itself in both inaccuracies and typing errors.

The latter may be caused by the conception that web-journalism is cheap, fast mass production. According to the theory of critical political economy, this concept has aged as the media landscape has changed and gained new competitors in bloggers and citizen journalism. Furthermore, the power in media has shifted to the audience, so the key to successful management is in cooperating with the audience, not in the one-sided production of news. I am of the opinion that reporters have the required ambition to cope with innovative development.

Keywords: work culture in newsrooms, work culture, critical political economy of the media, resource distribution

KASUTATUD KIRJANDUS

Boczkowski, P., J. (2004). The process of adopting multimedia and interactivity in three online newsrooms. *Journal of Communication* 6, 197-213

Castells, M. (2011). A Network Theory of Power. *International Journal of Communication*, 5, 773–787

Deuze, M. (2001). Online journalism: Modelling the first generation of news media on the World Wide Web. *First Monday*, 6 (10). Kasutatud 18.01.2015 doi: <http://dx.doi.org/10.5210/fm.v6i10.893>

Eek, E. (2013). Ülikoolis omandatavate veebiajakirjandustööks vajaminevate pädevuste vastavus tööandjate ootustega. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Hanitzsch, T. (2007). Deconstructing journalism culture: towards a universal theory. *Communication Theory*, 17(4)

Hanitzsch, T., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., Coman, M., Hamada, S., ...Yuen, K. W. E (2010). Modeling perceived influences on journalism: evidence from a cross-national survey of journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 87, 7–24.

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Mellado, C., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., ...Yuen, K. W. E. (2011). Mapping journalism cultures across nations: a comparative study of 18 countries. *Journalism Studies*, 12(3)

Hardy, J. (2014). *Critical Political Economy of the Media. Introduction*. Routledge

Hatch, M. J. (2013). *Organization Theory. Modern, Symbolic and Postmodern Perspectives*. Oxford University Press

Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organizations across Nations*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Kase, K. (2011). Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikud praktikad. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn

Leheste, G. (2012). Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Leima, L. (2014). Oskused, mida veebiajakirjanikud rakendavad oma töös. Magistritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut

Reich, Z., Hanitzsch, T. (2013). Determinants of journalists' professional autonomy: individual and national level factors matter more than organizational ones. *Mass Communication and Society*, 16(1), 133-156. doi: 10.1080/15205436.2012.669002

Robinson, S. (2011). Convergence Crises: News Work and News Space in the Digitally Transforming Newsroom. *Journal of Communication*, 61(6), 1122-1141

Shoemaker, P., Reese, S. (1996). *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. White Plains. NY: Longman.

Schwartz, S. H., Fischer, R., Vauclair C.-M., Fontaine, J. R. J. (2010). Are Individual-Level and Country-Level Value Structures Different? Testing Hofstede's Legacy With the Schwartz Value Survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 42(2), 135-151. doi: 10.1177/0022022109354377

Steensen, S. (2009). What's stopping them? *Journalism Studies*, 10(6), 821-836

Tali, P. (2010). Eesti ajakirjanike töö iseloomu muutumine (1988-2009). Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

LISAD

Lisa 1. Süvaintervjuu kava

1. Töökohustused ja ülesannete jaotus toimetuses

DILEMMAÜLESANNE 1

Toimus suur liiklusõnnetus. Koha peal olev allikas annab infot, et kolm inimest sai surma. Politsei ütleb, et nemad annavad infot kolme tunni jooksul.

- 1) Kas paned informatsiooni välja kohaoleva allika ütluste põhjal või ootad ära paari tunni jooksul tuleva politsei info?
- 2) Kuidas käitud olukorras, kui selgub, et politsei ütleb, et hoopis 1 sai surma – kas ja kuidas parandate artiklit?
- 3) Kellega toimetuses olukorda arutad?

DILEMMAÜLESANNE 2

Arheoloogid leiavad haruldase hästi säilinud matusepaiga ja millelt leiti huvitavaid esemeid. Sul on palju fotosid ja videomaterjale, tahaksid teha veel intervjuusid ja teha interaktiivse kaardi. On teada, et kõigil toimetustel on olemas sama info. Toimetuse juht käsib loo kohe üles kiiresti avaldada.

- 1) Kas teed nii nagu toimetse juht käsib või viid oma plaani lõpuni? Miks?
- 2) Kuidas tavaliselt sellises olukorras käitutakse?

DILEMMAÜLESANNE 3

Oled pikalt töötanud artikli kallal, mis selgitab olulisi maksusüsteemi muutusi tavainimesele. Näed, et toimetaja ei tõsta sinu artiklit esilehel nähtavale kohale. Üsna kõrgel kohal on lugu sellest, kuidas peaministri naine fotograafide toidupoe parklas keskmist sõrme näitas.

1) Mida situatsioonis edasi teed?

1.1 Kirjelda oma tööülesandeid.

1.2 Kirjelda oma keskmist tööpäeva.

1.3 Millised eelmainitud ülesannetest on sul kirjas lepingus?

- Kust tulevad ülejäänud tööülesanded?

1.4 Kus töö käib? Kui palju minnakse toimetusest välja?

- Millal minnakse pressikonverentsile, millal mitte?
- Kui tihti reporter ja fotograaf koos sündmusele lähevad?

1.5 Kui tihti saad teoks teha enda lugude ideed?

1.6 Kelle juurde saad minna, kui tekib probleem järgnevate aspektidega:

a) artikli sisu/pealkiri/foto;

b) eetiline küsimus;

c) vihane allikas (Nt: oluline allikas ei anna kommentaari, sest on varem samas väljaandes valestimõistetud);

d) ootamatu oluline kajastamist vajav sündmus;

e) madal töömotivatsioon;

f) tehnilised probleemid?

1.7 Kui palju arutled eetiliste või dilemmaprobleemide puhul kolleegidega? Mõttele sõnastust: kui sul tekib miski eetiline probleem, kuidas käituda ja kelle poole saad pöörduda?

2. Infotöötlemise protsess

DILEMMAÜLESANNE 4

Koalitsioonipartnerid hääletavad seadusemuudatuse vastu, mis on kasulik ettevõttele. Samal päeval jõuavad toimetusse dokumendid, kus on näha, et ettevõtte on teinud mõlemale koalitsiooniparteile 100 000 euro suuruse annetuse.

Kuidas toimid?

1. Oletame, et saad esimesena telefonitsi jutule firmajuhiga. Ta ütleb, et võimupartei aseesimees oli see, kes tegi karmisõnalise soovitusena ettevõtjal annetusi teha.

Kummagi erakonna esimehed telefonidele ei vasta, samuti mitte nende pressinõunikud.

2. Paar tundi hiljem vastab telefonile võimupartei, kes eitab seost ettevõttega. Millal loo avaldad?

DILEMMAÜLESANNE 5

Märkad, et kolleeg on pannud oma loole vaimuka, kuid eksitava pealkirja. Sama probleemi toovad välja ka kommenteerijad. Samas näed ka seda, et selle jõuab päeva kolme loetavaima artikli hulka. Kas tõstatad toimetuses teema pealkirja mitmetimõistetavuse osas?

Kellega esimesena arutad?

2.1 Kirjelda uudise valmimise protsessi

- Kes annab töökorraldusi?

2.2 Kust tulevad lugude teemad?

- Kui palju arutate oma toimetuses, teiste toimetustega, pea-/tegevtoimetajaga, kui palju „näpatakse“ teemasid teistelt väljaannetelt, vihjed lugejatelt, kui palju pressiteadetest (teema poolest, mitte avaldamiskõlbliku artikli mõttes)
- Kuivõrd jätkulugusid ette planeeritakse?
- Milliseid väärtuseid (mitte uudisväärtuseid) sinu arvates/hinnangul toimetuses esikohale seatakse?

2.3 Kas on mingi teema, mida te üldse ei kajasta? Miks?

- Kas keegi vaatab su lood üle? Teeb märkuseid?

2.4 Kuidas hinnatakse konkureeriva väljaande „pomm-uudist“: millal otse viidata, millal mitte?

- Kas toimetuses on olemas mingi kirjalik või kokkulepitud reeglistik, millest lähtuvalt otsuseid langetada?

2.5 Kui tihti vaatad päevas üle enda avaldatud lugusid?

2.6 Kui tihti tuleb ette lugude parandamist?

- Millised on levinumad vead, mida parandad?

2.7 Kuivõrd kasutad loo ülesehitamisel uudseid tehnilisi lahendusi (nt aktiivsed graafikud jmt)?

- Kui tihti neid ise lood (tahaks luua)?
- Kui palju neid käiku lastakse ja kui palju jääb aega nende rakendamiseks)?

- Mille taha jääb uute tehniliste lahenduste kasutamine, kui on takistus?

3. Töökeskkond

3.1 Kuidas on määratud tööaeg – graafikud?

- Kui palju saad graafikute koostamises ja vahetuste jagamises kaasa rääkida?
- 4.2 Kuidas toimetuses info liigub?

3.2 Kuidas liigub info eri alatoimetuste vahel (*online* ja trükk/tele/raadio)

- Kui tihti teete koosolekuid?
- Nimeta peamised kanalid.
- Milliseid kasutad oma töös?
- Kas suhtlusviisides on midagi häirivat? Mis? Miks?

3.3 Kuidas oled rahul uute innovaatiliste tehniliste lahendustega?

- Kui tihti uusi töövõtteid õppida tuleb?
- Kas see on sinu jaoks raske?

3.3 Mida sa teeksid toimetuse töökorralduses teist moodi?

4. Seotus organisatsiooniga (lähtuvalt ainult tema toimetusest/väljaandest)

4.1 kas tead, mis on sinu organisatsiooni missioon/visioon/eesmärgid/slogan?

4.2 Kuidas saad osa ettevõtte edust?

4.3 Kuivõrd sind kaasatakse tulevikuplaanide tegemisse?

- Kirjelda üht muutust, mille sisseviimises oled osalenud/millega sul täieliku üllatusena tuli kohaneda?

4.4 Kuivõrd tunned, et organisatsioon hoolib sinu professionaalsest arengust?

- Kui palju koolitatakse, juhatakse tähelepanu vigadele?
- Kui palju valmistatakse ette muutusteks?

Küsitletu profiil

Vanus, sugu, haridus, töökoht, amet, tööstaaž

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Greete Palmiste (30/10/1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Eesti veebitoimetuste töökultuuri mõju sisu usaldusväärsusele“, mille juhendaja on Marju Himma-Kadakas,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27/05/2015